

БЯРОЗКА

Для тых, хто хоча разабрацца ў гісторыі,
сучаснасці, сабе!

Літаратурна-мастацкі, грамадска-палітычны часопіс,
дадатак да літаратурна-мастацкага часопіса «Маладосць»

БЕРАСЕНЬ — КАСТРЫЧНІК

Выдаецца са снежня 1924 года

У 1974 годзе часопіс узнагароджаны
ордэнам «Знак Пашаны»

Выходзіць адзін раз у два месяцы

Галоўны рэдактар **Алена МАСЛА**

Рэдактары аддзелаў: **Арцём КАВАЛЕЎСкі,**
Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ, Галіна ПШОНІК

Мастацкі рэдактар
Віктар КАЛІНІН
Дызайнер Руслан НАЙДЗЕН
Тэхнічнае рэдагаванне і вёрстка
Любові КАСЦЮКЕВІЧ
Стыльрэдактар Яна ЯВІЧ

Рэдакцыя не рэцэнзуе і не вяртае дасланыя рукапісы.
Пры адсутнасці дадзеных аўтара ганарар не налічваецца.
Пры перадруку спасылка на «Бярозку» абавязковая.

Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарава, 19,
«Бярозка». E-mail: bjarozka@mail.ru. Тэлефон рэдакцыі: 288-24-62.

Падпісана да друку 11.10.2010. Фармат 70 x 100 ¹/₁₆. Папера афсетная.
Друк афсетны. Умоўн. друк. арк. 5,20. Ул.-выд. арк. 5,81.
Тыраж 1259 экз. Заказ 2625.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку».
220013, Мінск, праспект Незалежнасці, 79.

ЛП № 02330/0494179 ад 03.04.2009 г.

Часопіс «Бярозка» зарэгістраваны ў Міністэрстве інфармацыі РБ.
Рэг. нум. 210.

© «Бярозка», 2010.

**Заснавальнікі — Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь;
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва»**

Таня ДАВЫДАВА, «Пасля гульні»

Коля КУПРЫЧ, «Экстрым»

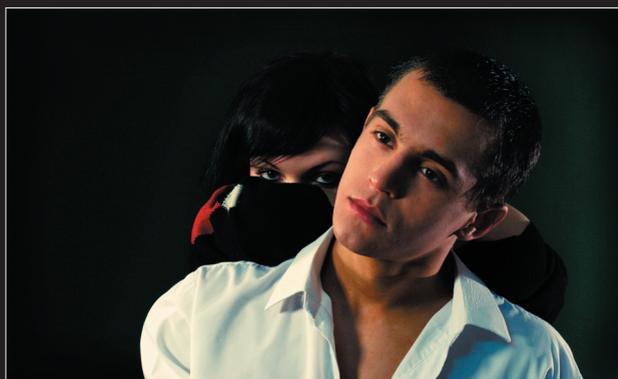
Коля КУПРЫЧ, «Усё роўна перайду!»

Ірма ЛАМІДЗЭ, «Прадчуванне»

Даша ЛЫСКАВЕЦ, «Тайна замка»

Даша ЛЫСКАВЕЦ, «Загадка»

*Сумоїє і су-
творчасць душаў і дрэва.
Почырк кахання.*

Проза
БЕЛЫ МАЛЫ ЧАЛАВЕК 4
 Людміла РУБЛЕЎСКАЯ

УША — МАЯ ДУША 8
 Валерый КАСТРУЧЫН

ГАСЦІНЕЦ (апавяданне) 44
 Васіль ТКАЧОЎ

Кніжная паліца
УСМІХНЁМЯ РАЗАМ! 20
 Арцём КАВАЛЕЎСКІ

Паэзія
«ПРАВІЛЬНА ХАДЗІЦЬ ПА ЗЯМЛІ» 22
 Арцём КАВАЛЕЎСКІ

Гумар
УСМЕШКА СУПРАЦЬ ФОБІЯЎ 24

ПІРАМІДА ЛІНЕЯ-2 (Бестыярыі) 26
 Пятро ВАСЮЧЭНКА

Верасок
ЧЫТАЕМ ПА-БЕЛАРУСКУ 28
 Першыя крокі нашай акцыі

КАЗКА КАЎБАСНАГА ЗАВОДА 48
 Ліза АХРОМЕНКА

Міні-плакат 32-33

Ліст нумара
ЗЯМЛЯ Ў НАС СПЕЎНАЯ 34
 Марына ГЛОБУС

NO PROBLEM!

35 *Думкі ўслых*
СПАДАРЫНЯ ЗАЙЗДРАСЦЬ!
Ліля ГАЙДАРДЖЫ

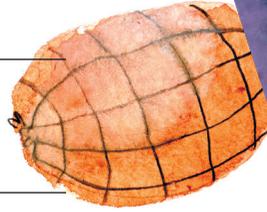

36 *За адной партай*
КАРУНКІ З БІСЕРУ
Кацярына ПАЛАНЕВІЧ

37 *Беларуская міфалогія*
БІАГРАФІЯ БАБЫ ЯГІ
Ірына КЛІМКОВІЧ

41 *Сцэнарый свята*
ПРЫГОДЫ НА ПАКРОВЫ
Дзмітрый СЕРГЯЙЧУК

50 *Свой голас*
САЛЁНЫ КЛЯНОВІК
Яраш МАЛІШЭЎСКІ

52 *Ідэя*
ДЗЕНЬ НАРАДЖЭННЯ. МАГЧЫМЫЯ ВАРЫЯНТЫ
Юлія МІНІЧ

54 *Дынамік*
ГУЛЯЦЬ У ЛЁС НА СОНЕЧНЫХ ПАДМОСТКАХ
Вольга НАВАЖЫЛАВА

58 *Дыскаграфія*
«МЕТАЛІСА» НА ЦЫМБАЛАХ
Вітаўт МАРТЫНЕНКА

61 *Вернісаж*
ТВОРЧАСЦЬ — ГЭТА НЕПАЎТОРНАСЦЬ

LED ZEPPELIN

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ

Гэта першая гісторыя з новай, яшчэ незакончанай казачнай аповесці пісьменніцы Людмілы Рублеўскай. Аповесць будзе называцца «Палац Б* і ягоныя Чалавекі». Памятаеце Малога Чалавека, персанажа аповесці Уладзіміра Караткевіча «Дзікае паляванне караля Стаха»? Гэтакі прывідны карузлік, які жыве ў маёнтку Балотныя Яліны, усё бачыць, усё чуе... Вось у падобным вялізным палацы, адным з многіх напалову зруйнаваных палацаў нашай Беларусі, Людміла Рублеўская пасяліла цэлую плойму Малых Чалавекаў, кожны са сваім характарам і са сваёй гісторыяй. Яны жывуць у самых дзіўных і маладасягальных месцах, характары паскудныя, да кожнага патрэбны свой падыход. Адзін агнём плюецца. Другі вады за каўнер напусціць. Трэці масні-

Фота Канстанціна ДРОБАВА

цы пад нагамі рассуне... Але што выклікае павагу — яны ніколі не пакідаюць сваіх палацаў. Жывуць на нябачным гарышчы, бегаюць па ўзарваных падлогах, хаваюцца ў засыпаных зямлёй сутарэннях... У іхняй — другой — гісторыі палац такі ж, якім яго колись узвялі — з высокім дахам, з ганарлівымі кутнімі вежамі, да якіх хтосьці з гаспадароў прыладкаваў какетлівыя гаўбцы, з магутнымі мурамі і ўязной брамай з каляровым гербам, на якім ляціць у невядомую прышласць карабель з напнутым, як бальная сукенка, ветразем.

Белы Малы Чалавек

Я не сівы. Яшчэ раз паўтараю для някемных смяротных істот — я не сівы, не стары і не звяглівы.

Гэта Зялёны Малы Чалавек прыдумаў, вісус і шкоднік.

Белы — колер мудрасці і смерці, якія заўсёды побач, бо для мудрага смерць тое ж, што неба, зямля, вада ці снег, які дорыць вечны спакой.

Так, я — колеру спакою. А што вы хочаце — мешкаваць на вежы, на ўсіх вятрах і дажджах? Часам мне здаецца, што я — аблачынка і зараз мушу адляцець за ветрам услед. Але ж я ніколі гэтага не зраблю, таму што я — Малы Чалавек. Мая радзіма — гэты палац... Хаця не заўсёды я жыву на вежы. Я з'явіўся тут, калі паклалі першы камень у падмурак. Першым з нашага роду.

Чалавека, які загадаў будаваць тут палац, звалі Стары Князь. Пасля я бачыў шмат куды старэйшых за яго — але ў ягоныя часы людзі жылі зусім мала, і сівізна ў валасах лічылася знакам, што ты някепска дамовіўся са Смерцю пра адтэрміноўку. Стары Князь меў чорныя валасы з ублытанымі ў іх срэбнымі павуцінкамі, ён не быў высокі, але ягоная каржакаватая пастава з прыгорбленымі магутнымі плячыма нагадвала пра звера, які сядзіць у засоцы. Вочы з-пад чорных густых брывоў пазіралі гэтак ганарліва, што кожнаму здавалася, быццам Стары Князь вышэй за яго прынамсі на паўгалавы. На ягоным штандары ляцеў, напнуўшы чырвоны ветразь, карабель на срэбных хвалях. Пасля я чуў, што гэтакі герб з'явіўся ад таго, што Князь верыў, быццам ягоныя продкі прыплылі сюды ад берагоў далёкага цёплага мора, і былі яны гнанымі прынцамі, дзецьмі забітага магутнага імператара...

Мне гэты чалавек падабаўся. Ён, здавалася, таксама не меў душы, замест яе пад ягоным сэрцам біў залатымі крыламі кажан славалюбства і ўладарнасці. І не палац па ягонае волі мусіў паўстаць — а замак. Непарушны, велічны... Ён узводзіўся, каб стаць сімвалам улады. А яшчэ — стацца цэнтрам заклоту: Стары Князь марыў зрабіцца каралём.

6 А чаму не? Кожная жывая істота імкнецца паглынаць як мага больш — сонца, паветра, ежы, улады над сабе падобнымі... А людзі ў гэтым самыя прагныя. Але калі замахнуўся — трэба біць, не марудзячы. А Стары Князь усе свае спадзевы звязаў з замкам. Ён чамусьці вырашыў, што толькі ўзведзеныя на гэтым пагорку сцены дадуць яму пэўнасць і сілу, зрабяцца тым чароўным панцырам, які адвядзе варожыя стрэлы, змусіць усіх цалаваць зямлю перад ім ад баязлівага захаплення... На вежах, якіх пакуль не было, князь ужо бачыў карапейскія штандары. І страшэнна прыспешваў будаўнікоў. Людзі працавалі нават уночы, у святле паходняў. Працавалі ў веснавы дождж і ў зімовую сцюжу, нават у святыя дні... І ўзімку на снезе цягнуліся няроўныя крывавыя сляды — ад крыві людзей, над каторымі шчыраваў бізун. Князь прыязджаў сюды на амаль загнаным кані, пагляд, якім ён азіраў будоўлю, рабіўся ўсё больш і больш дзікім — бо мury раслі так марудна, і замах на караля ўсё адкладаўся, і нецяярпенне з'ядала душу, як воцат і жоўць...

З размоў муляраў я даведаўся, што стары кароль памёр — сваёй смерцю, застудзіўшыся падчас папявання. Карону атрымаў яго сын, малады і дужы, хаця й з ветрам у галаве. Самы час разгойдваць трон... А замак усё будаваўся, паглынаючы золата і сілы. Гады пакідалі снег на галаве ўладара, плечы яго згіналіся пад цяжарам гадоў, і не было на свеце млына, куды можна было б звесці мяхі з гэтым

каменным зернем. Адночы ён прыехаў на будоўлю ў жалобе, дыяментавыя каралі не ззялі на ягоных грудзях, а будаўнікі шапталіся, што сёння хаваюць адзінага сына Старога Князя. Бізун свістаў у гэты дзень яшчэ часцей і бязлітасней...

Вось паўсталі сцены, яшчэ са сляпымі прагаламі вокнаў. Вось укладаюцца каменныя пліты падлогі... Будучы кароль імкнуў па недабудаваных галерэях, што ішлі над унутраным два-

ром, пераскокваючы з кроквы на крокву, нібыта даганяў цень ад залатой аблачынкі. Ніхто не насмельваўся трапляцца на шляху ўладара... Адна толькі парушынка ад дзьмухаўца не ведала страху.

Вы скажаце, каб справіцца з уладаром, трэба войскі, і на-гостранае жалеза, і горы дукатаў... Але часам дастаткова адной парушынкi. Я сам быў сведкам... Я бачыў, як лёгкі дзьмухаўчык, белы, як я, старанна нёс сваю каштоўную нош-ку — семя, з якога вырасце новы дзьмухавец, але імклівы рух паветра — і ён аддаў сваю каштоўнасць воку Старога Князя. Збоку гэта выглядала, нібы князь сутыкнуўся з нябач-най сцяной. Чалавек заплюшчыў вочы ад болю, і ногі павялі яго ўбок... Якраз туды, дзе яшчэ не была ўкладзена падлога. І не было каму клапатліва падхапіць, затрымаць... Мне нават падштурхоўваць не давялося.

Цела Старога Князя грымнулася на горы цэгля... І цэгла зрабілася яшчэ больш чырвонай. Вочы Князя пазіралі на неда-будаваную вежу са шчырым здзіўленнем: як, гэта ўсё? І тут ніколі не ўзняцца каралеўскаму штандару?

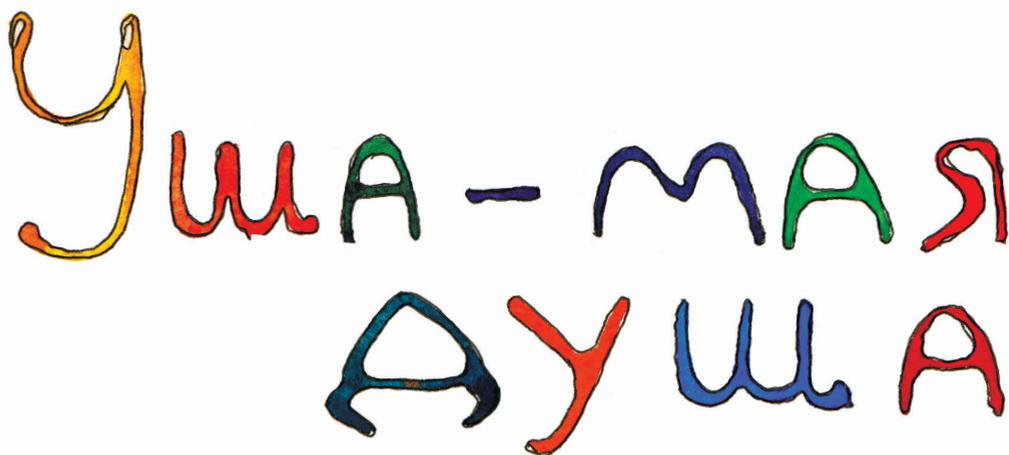
Ніколі.

Затое магіла для Старога Князя атрымалася адмысловай: цэлы палац стаўся ягоным надмагіллем. Я і цяпер магу вам паказаць, дзе яго пахавалі: у сутарэннях пад левай кутняй ве-жай. Туды ніколі не залятаюць дзьмухаўчыкі.

Спадчыннікі князя не марылі пра трон. Да таго ж, Стары Князь спляжыў на будаўніцтва ледзь не ўсё майно. Замак дабу-доўваўся паволі, і быў гэта ўжо не змрочны замак, а прыгожы палац, не для закалоту, а дзеля прымання гасцей, дзеля баляў і ўрачыстасцей... А я падымаўся ўсё вышэй, разам з вежай. Я ж звык да вольнага паветра.

Часам толькі вярэдзіла дзіўная думка: як там мой брат дзьмухаўчык, які трапіў у княскае вока? У іх незвычайная прага да жыцця, у тых дзьмухаўчыкаў... Нават у каменным мяху, у труне ён мог прарас-ці, выцягнуцца бледным сцяблом, заму-раваны жывцом разам са сваёй ахвя-рай. І я спускаўся ва ўсыпальніцу князя, і блукаў там, і жыццё здавалася мне зграй вольных белых дзьмухаўчы-каў, да якіх так прыемна было б далучыцца... Але я ніколі не сыду адсюль — ні аблачынкай, ні парушынкай.

Аповесць

Валерый КАСТРУЧЫН

Гарадзейка-змейка

Не шукайце дарэмна на мапе Гарадзейку, цяпер ад яе застаўся ледзь бачны ручаёк. Раней жа на гэтай рэчцы стаяў млын, і вадой варочалася агромністае драўлянае кола з лопасцямі, якое, у сваю чаргу, круціла цяжкія каменныя жорны. Круціліся жорны — малолася мука. Каля млына была гаць, у ёй раслі жоўтыя і белыя гарлачыкі, вяліся буйныя карасі, акуні, плоткі. Словам, рэчка была живою! А жывілася яна вадой з крыніц.

Побач з рэчкай схаваліся сярод кустоў алешніку блакітныя сподкі маленькіх сажалак, што дасталіся нам у спадчыну ад пана, які жыў тут калісьці. Хлопцы называлі гэтыя сажалкі «канапкі». Напэўна, таму, што яны былі не створаныя прыродай, а выкапаныя людзьмі.

Калі ў траўні ў «канапцы» пачалі бурчаць жабы, мы з сябрукамі пайшлі купацца, хоць вада была яшчэ халодная. За намі ўвязаўся і Борка, які быў гадоў на шэсць старэйшы за нас, але ў школе не вучыўся. Хлопцы казалі, што ў маленстве ён зваліўся з печы, таму не гаварыў, а мыкаў, як бычок. Вось Борку мы і загналі ў ваду, каб ён першы акунуўся з галавою. Але ён, хоць і дурненькі, адчувае, што вада халодная: зайшоў па калені — і назад.

— Куды? — хлопцы не пускаюць Борку на бераг, гоняць у ваду.

Напоўненыя страхам, Боркавы вочы мітусліва бегаюць і раптам сустракаюцца з маім поглядам, і мяне быццам токам б'е: што ж гэта мы робім! Быццам звяры... Перад намі ж чалавек, хоць і не можа ён вымавіць ані слова, чалавек няшчасны, яго пашкадаваць трэба, а мы... Эх!

— Хлопцы, давайце я замест Боркі!
 — Давай. Першаму — пацалунак жабы!

Борку хлопцы адпускаюць з мірам. Распрануўшыся дагала, каб не замачыць майткі, і ўзгадваючы, як тата распавядаў мне пра дзядулю Ніканора, які ставіў вершы на ментузоў у ледзяной вадзе ў Сібіры, я заходжу ў сажалку, хутка акунаюся з галавою, і вада чамусьці здаецца мне... цёплай. Такое адчуванне, быццам яе падагрэлі. Хаця тыя хлопцы, што паўтарылі мой подзвіг, выскоквалі з вады, трасучыся бы цуцыкі. Вада насамрэч была як у студні.

* * *

Прышло лета, і мы з Мішкам і Уладзем пайшлі на сажалку выпрабоўваць наш вадалазны скафандр.

Усё пачалося з таго, што мы аднойчы паспрачаліся, хто далей за ўсіх праплыве пад вадою.

Набраўшы пабольш паветра ў лёгкія, я даў нырца і, як жаба, перабіраючы па дне рукамі і нагамі, даплыў амаль да сярэдзіны сажалкі. А Уладзя заплыў наўпрост у траву, і калі высунуў галаву з вады, яна была ўся ў водарасцях, нібы ў вадзяніка. Мішка не мог знаходзіцца пад вадою больш за хвіліну і выскокваў, як корак, таму што, у адрозненне ад нас, шчуплых, як сланечнікі, ён быў падобны да хамяка, у якога за кожнай шчакою па арэшку. Нездарма мы далі яму мянушку — Хамяк.

Але і мы не маглі пратрываць пад вадою больш за дзве-тры хвіліны. І тут я ўгадаў пра вялікі чыгун, што без ладу стаяў ва Уладзевым двары. Ну, не зусім без ладу, у ім адмысловым секачом на драўлянай ручцы рэзалі буракі альбо бульбу для быдла. А што, калі надзець гэты чыгун на галаву, чым не скафандр?.. Яшчэ патрэбная гнуткая трубка, каб можна было дыхаць.

— Бензінавы шланг падыдзе? — запытаўся Уладзя.

— Яшчэ як падыдзе! — узрадаваўся я.

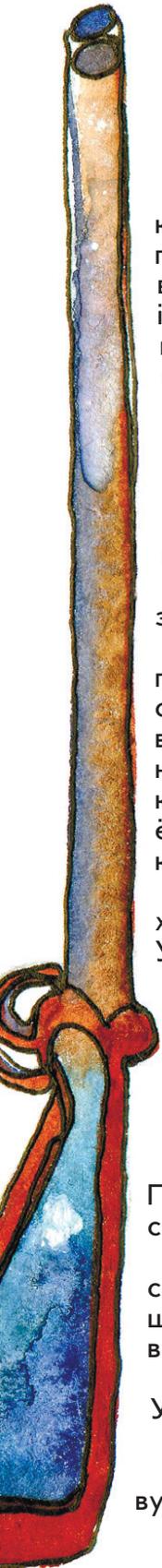
Прымерылі чыгун, ён акурат на маю галаву налез. Шланг Уладзя прыцягнуў з саўгаснага гаража. Прамылі яго як мае быць вадою, каб бензінам не смярдзеў.

Спачатку выпрабавалі скафандр на сушы. «Сістэма ніпель» працавала! Мы нават прыкруцілі шланг дротам да чыгуна, каб ён узнімаўся над вадою.

— Ну што, здрава? — пытаецца Уладзя.

— Сам паспрабуй!

Уладзя надзявае скафандр на галаву — зусім як чалавек-амфібія.

- 10 Толькі Мішка носам круціць:
— Хлопцы, нешта я не ўцямлю, а навошта чыгун на галаву надзяваць?
— Каб вада на глыбіні галаву не расціснула, зразумеў? — тлумачыць бесталковаму Мішку Уладзя.
І вось маё першае апусканне пад ваду ў скафандры. Зрэшты, вельмі добра, што я яшчэ на сушы сціснуў нос бялізнавай прышчэпкай, інакш бы наглытаўся вады. Чыгун жа не герметычны, вада ў яго ўсё адно трапляе. Я думаў, што яе ў чыгун паветра не пусціць. У чацвёртым класе фізіку мы яшчэ не вывучалі, затое некаторыя яе законы спазналі раней: мы ж рыхтаваліся ў касманаўты!
Вось і Мішка набраўся храбрасці:
— Дайце і мне надзець скафандр!
Бяры, няўжо шкада? Няхай і Хамяк адчуе незямную радасць!
Вось толькі ягоная галава ледзь у чыгун праціснулася. «Бу-бу-бу», — бубніць ён нешта ў чыгуне, а што — разабраць не можам. Ах, ну так, забыліся нос прышчэпкай сціснуць. Здымаем чыгун, а ён не хоча злазіць. Ці то нос, ці то вушы перашкаджаюць, ці то сама галава «не такая». Сапраўды, яна ў Мішкі крыху падобная да гарбузіка, калі астрыжаная дагала. «Бу-бу-бу!.. Бу-бу-бу!..» — па-ранейшаму толькі і чутно з чыгуна, які цягнуць мацней мы баімся, баімся «гарбузік» адарваць. А Мішкава галава ў чыгуне ці то ад нервовага напружання, ці то ад спёкі нібы павялічылася. І нават у вадзе яе немагчыма астудзіць, бо нос прышчэпкай не сціснуты!
І ўсё ж такі мы здолелі павярнуць чыгун такім чынам, што Мішкавы «гарбузік» выскачыў з яго. Дзякуй Богу!

* * *

Але ў тую бесклапотную пару меў я і «нармальныя» ідзі!

«Цікава, куды бяжыць наша Гарадзейка?» — спытаў я аднойчы ў сябе, стоячы на драўлянай кладцы і назіраючы за язем, які высунуў галаву з-пад вялікага ліста белага гарлачыка. Відаць, язю было таксама цікава назіраць за хлапчуком. Некалькі разоў я хацеў злавіць яго на вуду, начэпліваючы на кручок і конікаў, і матылькоў. Але язь быў разумны: не ішоў на кручок! У душы я нават радаваўся, што ён так і не клюнуў!

І вось аднойчы, узяўшы з сабой лусту хлеба, шматок сала, цыбуліну, я выправіўся ў сваё першае падарожжа па беразе рэчкі. Кусты лазняку не пускалі мяне, хмель блытаўся ў нагах, высокая трава загараджвала шлях. Але я ішоў і ішоў за светлаю рэчкай. Часам Гарадзейка пятляла сярод алешніку альбо, выгнуўшыся, як вялікі язь, збочвала, нібы гуляла са мною ў хованкі. Але я знаходзіў яе радасным воклічам: «А, вось ты дзе схавалася!»

І тады Гарадзейка-змейка вырашыла схавацца так, каб я больш не знайшоў яе. Яна сустрэлася з вялікай ракой і злучылася з ёю. Я пакрыўджана засоп носам ад таго, што ніколі цяпер не знайду сваю маленькую рачулку.

Затое ў маёй душы з'явілася Уша!

Хітрая рыбалка

Уладзя і Мішка, аказваецца, былі проста-такі прыроджанымі рыбакамі і ўмелі лавіць рыбу без усялякіх снасцяў. Голымі рукамі! Я рот разявіў ад здзіўлення, калі пра гэта даведаўся.

— Не верыш? Гайда з намі!

Прыйшлі мы ў Завушша, вёсачку з пяці хат, дзе жыву тады Уладзеў дзядуля.

— Хлопцы, кошык вазьміце, шчупака зловіце, — раіў нам дзед.

За дварамі, у нізіне, радасна бруіла-зіхацела рэчка, у якой купалася рудое сонейка.

— Чаму кошык не ўзялі? — запытаў я сваіх сябрукоў.

— З дзедавым кошыкам добра толькі ў грыбы хадзіць, а не на рыбу, — адказаў Уладзя.

Мішка крыўдзіўся на Уладзю, што не ўдалося паесці дзедавых «трускавак» — клубніц:

— Абяцаў жа!

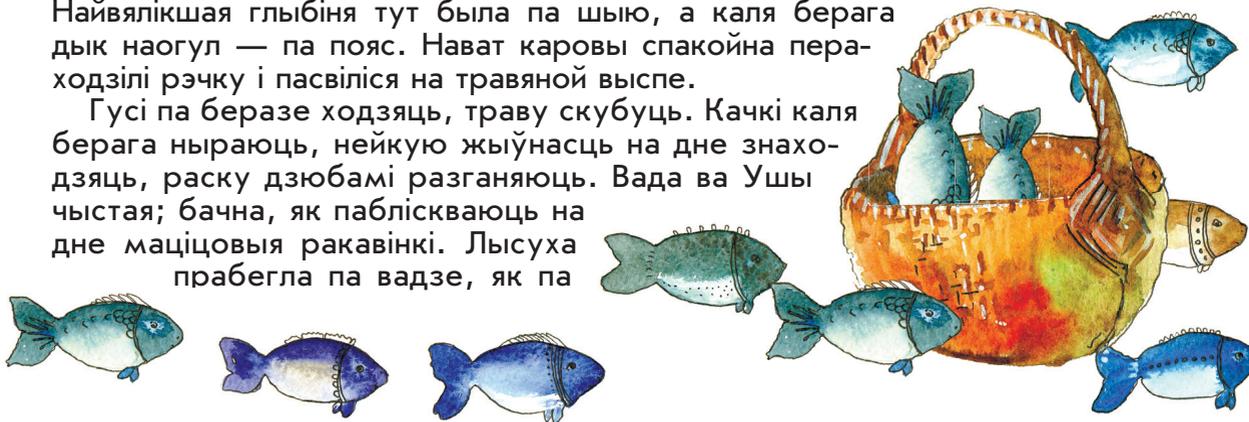
— Калі б спелыя былі, дзед бы сам нарваў.

— Ага, «калі б спелыя»! А хто летась у нашым садзе на зялёных грушы і яблыкі напаў?!

Каля Завушша рэчка бегла па шырокім лузе і ў адным месцы раздзялялася на два калены, сярод якіх была травяная выспа.

Найвялікшая глыбіня тут была па шыю, а каля берага дык наогул — па пояс. Нават каровы спакойна пераходзілі рэчку і пасвіліся на травяной выспе.

Гусі па беразе ходзяць, траву скубуць. Качкі каля берага ныраюць, нейкую жывёнасць на дне знаходзяць, раску дзюбамі разганяюць. Вада ва Ушы чыстая; бачна, як пабліскваюць на дне маціцовыя ракавінкі. Лысуха прабегла па вадзе, як па

12 сушы, і схавалася недзе ў траве, у маладых зарасцях аеру. Харак-
ство!

— Бачыў, як ракаў ловяць рукамі? — распрануўшыся да майтак, Уладзя шнарыў рукамі ў карэнні аеру.

— Не-а!

— А казаў, што ў цябе бацька рыбак!

— І рыбак, толькі ён на вуды рыбу ловіць. Ну і венцеры ставіць. У венцеры ліні трапляюць — во якія!

— Злавіў, злавіў! — раптам радасна загаласіў Уладзя і кінуў да маіх ног маленькую, з далоньку, плотачку.

— Як табе гэта ўдалося? — не паверыў я сваім вачам.

— Лезь у ваду, тады і даведашся, як...

Калі я забраўся ў рэчку, Уладзя стаў паказваць мне, як трэба ў карэнні аеру навобмацак шукаць рыбак:

— Ну, чаго ты расставіў рукі, нібыта збіраешся схапіць сома за хвост!

— Рыбакі лавілі рыбу, а злавілі рака; цэлы дзень яны шукалі, дзе ў рака с...а, — пажартаваў Мішка.

— Не руш рукамі, тады рыба сама пачне пальцы твае лічыць, — сказаў Уладзя.

— Як гэта?

— Ды во як! — і Уладзя выкінуў на бераг чарговую рыбінку. — А яшчэ ў беразе ёсць норы — усунь-ка і туды руку...

— Сунуў грэка ў раку сваю доўгую руку... — стаў я ўзгадваць скарагаворку, якую вучыў з мамай у дзяцінстве.

— Які «грэка»? — спытаў Мішка.

— Ну, той, якога «рак за руку хап!» Няўжо не чуў?..

З жарцікамі-прыгаворкамі да абеду мы налавілі паўторбы плотчак і краснапёрак. А Уладзя выкінуў на бераг буйнога карася і ад радасці, дурыла, заблытаўся ў ціне.

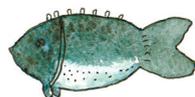
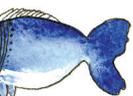
Вось такая была ў тых часы наша Уша — рыбу ў ёй мож-
на было нават рукамі лавіць!

Воўчае балота

Калі тата купіў матацыкл «ІЖ» з вазком, усё наша жыццё змянілася. На паляванні, на рыбу, у грыбы цяпер мы імчаліся з ветрыкам, на «жалезным кані». Матацыкл не новы, але тата пачысціў карбюратар, замяніў свечку ў цыліндры — і «жалезны конь» стаў завадзіцца з паўабарота.

— Цяпер уся Уша наша! — тата аж свяціўся ад таго, што ўжо не трэба хадзіць пешкі ў Краснагоркі, дзе ў старыцы ля моста лавіліся гарбуны-акуні, альбо ездзіць на аўтобусе ў Макашы, дзе ў старой гаці можна было вывудзіць і карпа.

На матацыкле мы дабраліся да Яромічаў, дзе Уша сустракалася з бацькам Нёманам. Спачатку ехалі па ўхабістай лясной дарозе, а потым — праз Воўчае балота, дзе раней здабывалі торф. Сяджу я ў вазку кум-каралём, толькі мошкі ў твар лятуць. Раптам тата рэзка тармазіць і кажа:

— Хухры-мухры, прыехалі!

Аказваецца, што ў нас спусціла шына, пакуль мы ехалі па лясной дарозе. Звычайны сучок, відаць, прабіў старую покрывку. А запасную камеру тата не ўзяў з сабою.

— Ну, што будзем рабіць? — спытаў тата. — Папутку чакаць? Можна доўга кукаваць!

— А да вёскі далёка? — спытаў я. — Мо паштурхаем?

— Ага, паштурхаем! Тады ад камеры нічога не застанецца, ды і покрывку сапсуём. Назад паедзем вярхом на палачцы! У вёску трэба пешкі ісці. Там машынны двор ёсць, дзе можна завулканізаваць камеру. Застанешся матацыкл вартаваць?

— Тат, а можа, скоцім матацыкл з дарогі і накрыйем галлём? Тут яго ніхто не знойдзе...

— Ты што, баішся? — тата зірнуў мне ў вочы.

— Не баюся, — адказаў я і запнуўся, таму што адчуў, як прыкрыком падкаціўся да горла. Але я не падаў выгляду.

— Вось і малайчына! Тут усё ж такі дарога! А я хутка, туды-сюды!

Тата ўзяў дзіравую камеру і рушыў у бок вёскі.

А я застаўся адзін. Сярод Воўчага балота.

Спяраша я храбрыўся, пакуль удалечыні мільгала татава галава. Праз гадзіну стаў фантазіраваць, як тата на машынным двары ўжо вулканізуе камеру і што хутка ён з'явіцца на дарозе. Але час ішоў. І я стаў злаваць на «жалезнага каня», які не дацягнуў да вёскі. Стаў злаваць і на тату, які ўжо паўдня вулканізуе камеру. Горай за ўсё, што ў галаву пачалі лезці ўсялякія непатрэбныя думкі. Вось Воўчае балота — нездарма ж яго так назвалі. Відаць, тут была багна і ваўкі па начах вылі. А можа, і цяпер яны тут водзяцца, мясціны ж глухія. Вунь колькі стаю на дарозе — і ні душы! І ад гэтых думак заскрэблі ў мяне кошкі на сэрцы.

А страху толькі і трэба, каб хоць ледзь-ледзь унутр забрацца. Чую — нібыта дзіцячы плач у кустах лазняку. Узгадаць бы, што гэтак

14 «плача» сава-сплюшка, колькі разоў чуў на рыбалцы, калі начаваў з татам у будане. Але на Воўчым балоце нават самы звычайны корч можа падацца лесуном. Вось і мне здалася, што ў кустах маячыць нейкая кудлатая пачвара. Можа, гэта проста хмель так разросся, а ў мяне дрыжыкі пабеглі па спіне...

Пачулася прыглушанае тарахценне. Гул набліжаўся, і неўзабаве я ўбачыў на дарозе трактар. Як жа я ўзрадаваўся яму! А ў трактары побач з дзядзькам-трактарыстам сядзеў і тата:

— Сыноч, ваўкі цябе не з'елі?

Тата жартуе, а ў мяне слёзы ў вачах.

Хто ж ведаў, што ў бліжэйшай вёсцы няма нікага машыннага двара. Дзякуй дзядзьку Івану, трактарысту. У яго дома — сапраўдны машынны двор. Там і заклеілі нашу камеру.

Бліжэй да вечара мы былі ў Яромічах, налавілі яшчэ печкуроў ва Ушы. І паспелі, пакуль сонца не села, паставіць жарліцы на шчупакоў. Спалі пад паветкаю на сене. Тата некалькі разоў хадзіў ноччу правяраць жарліцы. А мне не хацелася вылазіць з-пад цёплай фуфайкі.

Чую скрозь сон — кліча тата. Прыбягаю на бераг Ушы. Тата сядзіць на карчы, паліць, а побач у траве нешта жывое варушыцца, падскоквае і глуха ўдараецца аб зямлю. Я працягнуў руку, каб зірнуць, што там, а тата кажа:

— Зараз без пальца застанешся!

Шчупак там, ды не абы-які! Такіх шчупакоў я зроду не бачыў. Як бервяно! Зубастая пашча можа нават і качара праглынуць!

Гэта быў нам падарунак Ушы, якога часам рыбакі ўсё жыццё чакаюць. Я думаю, гэты падарунак быў за тое, што я ператрываў усе страхі на Воўчым балоце.

Белы брод

Але ж спёка! Паветра плыве-бруць. Здаецца, расправіш рукі — і сам залунаеш, як птушка.

Уперад — на Белы брод! Гэта месца на Ушы было недалёка ад піянерскага лагера. Таму там усё лета плюхаліся «жабяняты», так мы з Мішкам і Уладзем называлі малодшых рабят з лагера. Для сябе мы знайшлі месца

на лукавіне ракі, дзе можна было проста з берага ныраць у чыстую ваду і плысці на супрацьлеглы бераг — за жоўтымі гарлачыкамі.

Белы брод падабаўся нам стромым пясчаным абрываў, і пясочак быў тут белы і чысты, нібыта праз сіта прасеяны. З абрыва быў добра бачны распасцёрты далягляд: шырокі луг з лазняковымі зарасцямі, дзе былі тарфяныя канапкі; вёска Вялікая Лысіца; зялёныя пагоркі, што ўзнімаліся да самага небакраю. Усё гэта цешыла вока, пакуль хто-небудзь з хлопцаў не спіхваў цябе з абрыва, і тады ты кулём ляцеў у бруістую раку, узнімаючы вясёлкавыя пырскі.

На Белы брод можна было ісці наўпрост па лузе, а можна было і па дарозе, што вяла на хутар. У тыя часы хутары віднеліся і там і сям, як зялёныя выспачкі сярод палёў. Большасць з іх былі закінутыя, але на некаторых хутарах жылі людзі, трымалі гаспадарку, даглядалі сад-гарод.

Аднойчы ногі самі прывялі нас на хутар, які быў на шляху да Белага броду. Гаспадара не было дома, на дзвярах вісеў вялікі замок.

— А хто тут жыве? — пацікавіўся я ў сваіх сябрукоў.

— Ды ніхто цяпер не жыве. Дзед Сцяпан, калі памерла яго жонка, пераехаў да старэйшага сына ў пасёлак. А на хутары засталіся толькі вуллі, — распавёў Уладзя. — Тут жа для пчол раздолле!

— Дык што, у вуллях і пчолы ёсць? — здзівіўся я.

— Вядома, ёсць! Стаялі б яны тут без ладу!

— А я сам бачыў, як дзед Сцяпан рамкі з вулля даставаў, — сказаў Мішка. — Мы сена тады касілі, і наша дзялянка вунь там унізе, побач з Ушой, была. А сюды я за вадою прыйшоў і курач дзеду Сцяпану дапамог несці. За гэта мёду пакаштаваў!

— Пчолы цябе не пакусалі? — спытаў я.

— Ды яны ад дыму ачумелыя былі!

— Значыцца, ты ведаеш, як рамкі даставаць? — працягваў хтосьці цягнуць мяне за язык.

— А чаго тут ведаць! Зняў вечка — і калі ласка! — Мішка, які дапамог аднойчы несці курач дзеду Сцяпану, ужо ўважаў сябе за сапраўднага пчаляра.

Тут і Уладзя падхапіў:

— На хутары нікога няма. Мо пакаштуем мядку?

— Без курача я ў вулей не сунуся! — адказаў Мішка.

Уладзя знайшоў на двары палку, абматаў яе анучкай, што вісела на плоце, і сказаў, што гэта лепшы ў свеце курач. Запалак няма...

— Дробязь, — сказаў Уладзя і дастаў з кішэні павелічальнае шкельца.

Сонца свяціла ярка, і Уладзя скрозь павелічальнае шкло сфакусіраваў пра-

16мень на анучцы. Праз некалькі хвілін анучка пачала тлець, з'явіўся дымок.

— Гэта не дымар, гэта глупства, — запярэчыў Мішка. Відаць, яму нешта ўжо не падабалася ў нашай задуме.

Але Уладзя не збіраўся адступаць. Пад лаваю каля дома ён знайшоў бляшанку з-пад газы. Дзед Сцяпан, калі прыходзіў на хутар, напэўна, заліваў яе ў керагаз. Пару кропель газы, што засталіся на донцы бляшанкі, Уладзя выліў на анучку. І зноў навёў на яе павелічальнае шкло...

Анучка задымілася. Уладзя ўрачыста ўручыў «паходню» Мішку.

— Я? Чаму я? — стаў адмаўляцца Мішка.

— Ты ж дапамагаў дзеду Сцяпану...

— Толькі — цур! — вы ідзяце побач са мною, — нарэшце згадзіўся Мішка.

Мы выбралі самы крайні вулей, які стаяў пад яблыняй, каля куста шыпшыны.

Да лятка адна за адной падляталі пчолы. Галоўнае, сказаў Мішка, не стаяць у іх на шляху, не размахваць рукамі і наогул — не рабіць рэзкіх рухаў.

— Падымаем вечка вулля і соваем туды «курач»... — відаць, ён добра засвоіў урок дзеда Сцяпана.

Мішка стаў падымаць вечка вулля, а я стаяў напачатку з «курачом».

— Нешта не хоча падымацца! Мо заклінавала...

— Гэта ў цябе ў галаве ад страху заклінавала, — не сунімаўся Уладзя. — Дай-ка я...

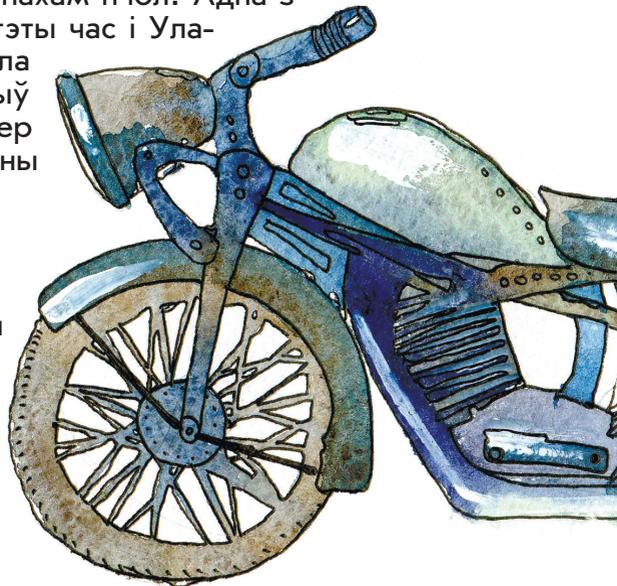
Уладзя паднатужыўся — і прыўзняў за край увесь вулей. Гэта, відаць, не спадабалася пчолам, якія пачалі вылятаць з лятка і злосна гусці над нашымі галовамі. «Курач» не дзейнічаў, а, наадварот, толькі раздражняў сваім пахам пчол. Адна з іх упілася джалам мне ў руку. У гэты час і Уладзя завішчаў, як парася. Яго пчала ўкусіла ў брыво. Мішка, які вучыў нас не рабіць рэзкіх рухаў, цяпер сам размахваў рукамі і быў падобны да ветрака.

Праз хвіліну мы ўжо навыверадкі ляцелі праз луг да Белага броду, а за намі — цэлы пчаліны рой.

— У-у-ууу! — шалёна адбіваўся ад іх Уладзя.

Але горай за ўсіх было Мішку, ён жа «хамяк», бегае не так спрытна, як мы.

Пчолы не пакідалі нас да самага Белага броду. Толькі пасля

таго, як мы схаваліся з галавой пад ваду, яны сталі вяртацца ў свой вулей. А мы пачалі падлічваць укусы. На шчасце, іх аказалася няшмат. Я дастаў джала з рукі — і ўсё. Уладзя абышоўся трыма ўкусамі. А Мішку наогул пашанцавала: пчолы яго толькі дужа напужалі.

— Добра ўсё ж такі, што мы вечка не ўзнялі. Цяпер я ўзгадаў, што нам трэ было збоку клінкі дастаць, — сказаў Мішка.

Дзякуй табе, Уша, што ўратавала нас!

Першае паляванне

І яшчэ адзін успамін, звязаны з Ушою, захоўваю я да гэтай пары ў сваёй душы. Гэта маё першае паляванне.

З татам я шмат разоў паляваў і на зайцоў, і на качак. Бывала, дапамагаў несці паляўнічыя трафеі. Але каб разок пальнуць са стрэльбы... Тата ўсё казаў: «Падрасці крыху!»

А колькі расці?

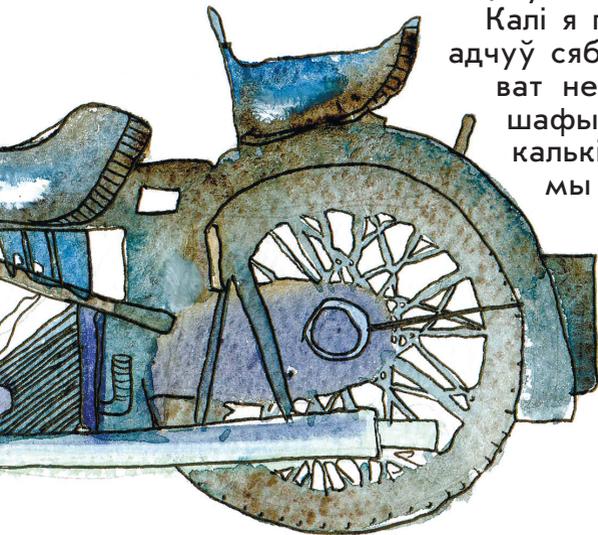
Тата ўжо мае новы матацыкл «К-750», не параўнаць з «ІЖ»ам. Магутная двухцыліндравая машына, па любой лясной дарозе пройдзе. Такі матацыкл тады дарага каштаваў, тата на яго доўга збіраў грошы. Я таксама меў скарбонку — бутэльку з-пад шампанскага. Збіраў грошы на ровар «Орлёнок».

Але новы матацыкл стаў для нашай сям'і не радасцю, а вялікім горам. Сеў некалі на яго тата — і не вярнуўся. Знайшлі яго пад перакуленым матацыклом. Сэрца не вытрымала.

І стаў я за старшага ў сям'і.

Матацыкл мы прадалі, не ржавець жа яму да маіх шаснаццаці. А вось стрэльба... Мама хацела аддаць яе добраму татаваму сябру-паляўнічому. Але тут я занатурыўся: усё ж такі гэта памяць пра бацьку.

Калі я перайшоў у дзясяты клас, то ўжо адчуў сябе зусім дарослым. І аднойчы, нават не запытаўшыся ў мамы, дастаў з шафы стрэльбу, паклаў у кішэню некалькі патронаў з дробным шротам, і мы разам з малодшым братам Сяргеем пайшлі на Ушу паляваць на качак. Быў час, калі маладыя птушкі сталі ўжо на крыло. Вось прыйдзем з першым маім трафеем — і мама даруе мне, што ўзяў стрэльбу без папытання. І скажа: «Цяпер ты сапраўдны паляўнічы!»

- 18 Брату вельмі хацелася паднесці стрэльбу.
 — Ды яна большая за цябе! Бач, прыклад цягнецца па зямлі.
 — А пальнуць дасі?
 — Ведаеш, якая ў стрэльбы аддача: зубы адразу павылятаюць!
 А можа, і сквіца...
 Але Сярожка ўсю дарогу канькаў: дай хоць патроны паднесці...
 Вечар насупіў бровы. Качкі а гэтай пары пачынаюць шукаць на Ушы ціхую затоку.
 Над галавою прашамацела крыламі пара крыжанак. Яны ўбачылі паляўнічых са стрэльбаю і не сталі садзіцца на ваду. Я ўзгадаў, як тата рабіў над галавою буданчык з трысця, каб стаць нябачным для качак.
 — Давай зробім буданчык, — прапанаваў я брату.
 — А што, мы тутака начаваць будзем?
 — Галава бязмозгая, не начаваць, а каб качкі не баяліся на ваду сядзь.
 У гэты момант недалёка ад нас грывнуў стрэл. У паветра над лысіцкімі канапкамі ўзнялося некалькі качак.
 — Ляціце да нас, — стаяў і прыгаворваў за маёю спінай Сярожка.
 — Цыц! — паказаў я яму кулак.
 А качкі нібыта пачулі, як брат іх кліча: зрабілі круг над канапкамі, дзе схаваўся паляўнічы, і паляцелі ў бок Ушы.
 — Прысядзь, — грозна загадаў я брату. — Чаго тырчыш, як пень! — мяне па-сапраўднаму ахопліваў паляўнічы азарт.
 Качкі цягнуліся ў наш бок. Відаць, іх вабіла ціхая затока, ля якой мы схаваліся з братам.
 Я цярпліва чакаў, калі чарада качак наблізіцца да нас, каб страляць беспамылкова. Але качкі, кракаючы ў паветры, нешта западозрылі і рэзка змянілі кірунак палёту. Толькі адна крыжанка, адарваўшыся ад чарады, вырашыла наведць ціхую затоку. Паліць па адной качцы — гэта тое ж самае, што страляць у белы свет, як у капеечку. Але ўжо сцягнула, і наўрад ці мы прычакаем усю чараду. А гэта дурніца што тут згубіла? Я ўжо выразна бачыў качку і браў яе на мушку. Дубальтоўка была цяжкая. Ад напружання рукі ў мяне трэсліся.
 — Страляй! — чую братаў шэпт.
 Я ледзь не націснуў на курок. І трэба ж: убачыў побач з мушкай бялявую галаву свайго брата. Не ўсю галаву, а толькі макушку. Перад мушкай — макушка! Як ён апынуўся перада мной, да гэтай пары зразумець не магу. Яшчэ больш не магу зразумець, хто ж утрымаў маю руку. Усё вырашыла нейкая доля секунды. Страшна нават уявіць, чым магло б скончыцца маё першае паляванне. Але Бог уратаваў мяне ад смяротнага граху.
 А тады я яшчэ не ведаў, што ёсць Бог і што Ён быў побач з намі...

Рэкі — як людзі

Маленькаму хлопчыку, чыё басаногае дзяцінства прайшло побач з рэчкай, у якой ён рукамі лавіў рыбу і бачыў, як раніцай на вадзе прачынаюцца жоўтыя гарлачыкі, цяжка растлумачыць, чаму яго рэчка памерла.

Як можа памерці рэчка? Гэтак жа, як і ўсё жывое, што нараджаецца на зямлі, што дыхае, расце і старэе. Як дрэвы. Як птушкі і звяры. Як людзі.

«Але ж рака — не чалавек», — кажа маленькі хлопчык.

Толькі цяпер, калі хлопчык пастарэў і стаў дзядулем, ён можа сказаць унукам, што рэкі — як людзі, а людзі — як рэкі. Бо гэтак жа сама, як цячэ рака, цячэ і жыццё чалавека. І гэтак жа сама, як нельга назад павярнуць раку, нельга пачаць жыць спачатку.

Аднак рэчка мая не сама памерла. Яе забілі людзі. І хлопчык гэта бачыў, таму што ўсё адбывалася на яго вачах. Спярша на яе берагі прыйшлі трактары і сталі карчаваць дрэвы і кусты. Потым экскаватар пачаў рыць канавы, каб асушыць балота. Звілістае рэчышча выраўнавалі — і не стала ў ёй ужо ні рыбы, ні гарлачыкаў, ні Белага броду. Рэчка ператварылася ў канаву. Яна стала мялець і зарастаць травой. Яна перастала быць казкай, якая жыла ў душы хлопчыка.

Цяпер, калі я прыязджаю на сваю малую радзіму, абавязкова іду да рэчкі дзяцінства і прашу ў яе прабачэння за тое, што не змог уратаваць.

Ушы я прысвяціў верш — усё, што магу.

*О, ціхая, як ноч, Уша,
Спачылая навек!
Твая чысцютка душа
Трымціць, бо чалавек
Узняў магутную руку,
Скалечыўшы ушчэнт
Маю бруістую раку —
Празрысты дыямент.
І змоўкла песня салаўя,
Што не даваў заснуць,
Калі ўначы прыходзіў я
Ушы душу адчуць.*

Пераклаў з рускай мовы
Арцём КАВАЛЕЎСКІ.
Малюнкi **Марысі ЛОСЬ**

Усміхнёмся разам!

Шаноўныя сябры!

Якую паэзію вы любіце? Вытанчаную пейзажыстыку альбо філасофскую лірыку, прасякнутую глыбокімі ўнутранымі развагамі лірычнага героя? Вершы пра першае каханне альбо медытатыўныя верлібры, прысвечаныя таямнічым куткам роднага горада? А можа, вам даспадобы шчыры і непасрэдны гумар? Чаму не? Часам так хочацца ад душы ўсміхнуцца і падзяліцца сваім добрым настроем з сябрамі. І, дарэчы, паэзія можа паспрыяць нам у гэтым!

У рэдакцыйна-выдавецкай установе «Літаратура і Мастацтва» падрыхтавана да выхаду ў свет новая кніжка Міколы Чарняўскага, нашага знакамітага дзіцячага паэта. Гэта выданне дапаможа

прыўзняць настрой нават самаму сумнаму сугнею, бо нават назва кніжкі адпаведная — «Як зрабіць вясёлым дзень». Мікола Чарняўскі акрамя ўласных вершаў змясціў у сваім зборніку шмат перакладаў вядомых рускіх, украінскіх, туркменскіх, узбекскіх, таджыкскіх, малдаўскіх, эстонскіх, азербайджанскіх, грузінскіх, польскіх і балгарскіх паэтаў.

Прапануем вашай увазе два цудоўныя вершы рускіх паэтаў Аляксандра Трафімава і Людмілы Фадзеевай у перакладзе Міколы Чарняўскага, паэта, чья творчасць робіць наша жыццё весялейшым і больш радасным.

Усміхнёмся разам!

Арцём КАВАЛЕЎСКИ

Аляксандр ТРАФІМАЎ

ДАЧКА — КВЕТАЧКА

Доўга шыў я ля каміна
Для Марыйкі строй з язміну.
Як прымерала дачушка,
Пырхаць стала ў ім, бы птушка:
— Сшыў мне, тата, блузку з руж!
Я згадзіўся: «А чаму ж?!
Пашчырую добра зноўку —
Падару табе абноўку».
Дзень стараўся,
Ноч карпеў,
Сшыць да ночкі ледзь паспеў!
А калі прачнуўся рана,
Капялюшык сшыў з цюльпана.
Не хаваў кравецкай хваткі —

Сшыў з рамонкаў ёй пальчаткі.
 А з пялёстачкаў вішнёвых —
 Пару чаравічкаў новых.
 І на школьным карнавале —
 Цуд! Дачушку не пазналі.
 Твар вядоўцы аж іскрыцца:
 «Перад намі чараўніца!»
 Толькі трапіць я на баль
 У той дзень не змог, на жаль,
 Для Марыйкі — феі нашай —
 Шыў абед я з маннай кашы.

Людміла ФАДЗЕЕВА

УСІМ КАЛЕКТЫВАМ

Я старастай выбрана.
 Час не марнуем:
 Мы з месяц ужо
 Калектыў свой гартуем.

Удачы і ўсе непаладкі
 У сшытак запісваю я
 Па парадку.

«Хадзілі ў кіно мы, усім калектывам.
 З мядзведзя смяяліся —
 Быў палахлівым.
 Сямёнаў адзін не смяяўся,
 У ранцы сваім ён капаўся».

«Учора рашалі мы ўсім калектывам:
 Пісаць без адрыву
 Ці, можа, з адрывам?
 Сямёнаў рашаць не хацеў —
 Ён пальцам ля скроні вярцеў».

«Суботнік задумалі ўсім калектывам:
 Паможам расці
 І бярозам,
 І слівам,
 Расчысцім дарожкі ля клёнаў».

Прыйшлі
 Толькі я
 І... Сямёнаў!

Малюнкi Анатоля АЛЕКСАНДРОВІЧА

Ніна ГАЛІНОЎСКАЯ: «Правільна хадзіць па зямлі»

Як дзіўна і непрадказальна часам складваюцца чалавечыя лёсы, а лёсы творчыя і пагатоў! Ці ведала маленькая Ніна з вёскі Вялікія Лазіцы Шклоўскага раёна, што ў будучым стане яна адной з самых вядомых і пазнавальных дзіцячых паэтак Беларусі?

Ствараць вершы Ніна Васільеўна Галіноўская пачала вельмі рана, гадоў у дванаццаць. Свае невялікія казачныя гісторыі і «прыпеўкі» будучая паэтка не занатоўвала, а чытала сяброўкам і аднакласнікам. Крыху пазней, недзе ў класе сёмым, яна пачала запісваць свае рыфмаванкі ў сшыткі, якія нікому не паказвала і хавала... пад страхою бацькоўскай хаты.

Пасля заканчэння ў 1955 годзе Магілёўскага дашкольнага педагогічнага вучылішча Ніна Васільеўна працавала выхавацелькай дзіцячага садка торфапрадпрыемства «Калпеніца» Брэсцкай вобласці, а пазней даглядала малых у дзіцячым доме мястэчка Лунна, што на Гродзеншчыне. Менавіта дзеці былі першымі цаніцелямі паэзіі Ніны Галіноўскай, для якіх яна з захапленнем напісала ажно дваццаць тры сшыткі вершаў! У 1958 годзе ў скардальскай раённай газеце «Красное знамя» з'явіўся першы апублікаваны верш паэтки «Вясновае», а ўжо праз чатыры гады пабачыў свет першы

паэтычны зборнік «Давайце пазнаёмімся». Дарэчы, такую сімвалічную назву для дэбютнай кнігі Ніне Васільеўне прапанаваў яе муж, паэт і перакладчык Яўген Крупенька, які ў свой час параіў жонцы займацца менавіта дзіцячай паэзіяй.

Ніна Галіноўская, аўтар больш як дзесяці кніг дзіцячай паэзіі, лаўрэат прэміі імя Янкі Маўра і прэміі імя Васіля Віткі, вядомая і за межамі Беларусі. Яе вершы друкаваліся ў літаратурнай перыёдыцы Расіі, Польшчы, Латвіі, Кіргізіі... На пытанне, што з'яўляецца найважнейшым у паэзіі для самых маленькіх, Ніна Васільеўна адказвае: «Галоўнае — гэта любоў да ўсяго жывога, неаб'якавае стаўленне да братоў нашых меншых, да раслін, да прыроды наогул. Адночы ў дзяцінстве, убачыўшы за шыбаю нашай хаты птушку, я дужа пашкадвала яе і сказала: «Птушачка хоча ам-ам»... Мне б вельмі хацелася, каб праз маю паэзію нашыя дзеткі імкнуліся не толькі да сузірання прыгажосці, але і да спачування блізімі. Толькі так можна навучыцца правільна хадзіць па зямлі».

У снежні Ніна Васільеўна адзначае чарговы юбілей. Віншuem знакамітую паэтку ад імя рэдакцыі і ўсіх чытачоў «Бярозкі»!

Арцём КАВАЛЕЎСКИ

Усмешка супраць фобіяў

Жашкі ад Пятра Васючэнкі

Пятро Васючэнка, вядомы літаратар, навукоўца, педагог, піша гарэзлівую паэзію, на якую яго натхняе, мяркуючы па ўсім, дзіцячы і гарадскі фальклор.

Дзеці з вуснаў у вусны перадаюць жахлівыя гісторыі, — пра Чорны-чорны горад, чырвоную пляму на сцяне, Віновую Даму... А яшчэ чытаюць вершыкі пра страхотныя знаходкі і здарэнні, небяспечныя гульні і забавы.

Псіхолагі лічаць, што такім чынам дзеці інтуітыўна змагаюцца з уласнымі фобіямі — спрабуюць перамагчы страх перад небяспекамі жыцця.

Пятро Васючэнка не толькі пераніцаваў «класічныя» фальклорныя жашкі, але і прыдумаў свае, скіраваныя на тое, каб жахі жыцця, якіх стае ў постіндустрыяльную эпоху, перамагаліся гумарам, бурлескам.

Цыяністы калій

Хлопчык цыяністы калій знайшоў,
З рэчывам гэтым у школу прыйшоў...
Ушчэнт разарыўся школьны буфет —
Грошы ніхто не аддаў за абед.

Балада пра сабаку

Хлопчык у клас бультэр'ера
прынёс...
Ледзьве уцёк пакусаны барбос.

Бізнес

Хлопчык маленькі у «бізнес» гуляў...
Тату і маму за долар прадаў.

Жашка пра дзесяцібальную сістэму

Не кажы, што стаўлю мала, —
Колькі ведаў, столькі й балаў.
Калі розуму багата,
Дык «дзвятка» ці «дзсятка».
Як пустая галава,
Дык «адзінка» або «два».
Вось выдатнік Хведзя Гуз,
Галава — як той гарбуз,
Атрымаў, вядома, «дзесяць»,
Бо зубарыў цэлы месяц.
Ну, а Грышка лынды біў,
На заняткі не хадзіў,
Замест кніжак — піва ў сумцы,
Замест ведаў — дзеўкі ў думцы,
У яго балда, як звон,
Атрымае «двойку» ён!

Прывід настаўніка

Дзеці настаўніка вельмі любілі —
На перапынку да дошкі прыбілі.
Дзетак настаўнік таксама любіў —
З дошкаю прывід па школе хадзіў...

Не гуляйце з электрычнасцю!

Хлопчык уторкнуў два пальцы
ў разетку...
Што засталася — паклалі
ў газетку.

Здарэнне з ліцэістам

Хлопчык старанна Сафокла чытаў,
Кніжны стэлаж выпадкова упаў...
Мама рыдае над кніжнаю горкай:
«Не дачытаў ты Сафокла,
Рыгорка!»

Хлопчык на вішні

Хлопчык маленькі на вішню залез,
Дзед Сігізмундыч рыхтуе абрэз.
Доўга насіўся віск угары...
— Сто трыццаць васьмі!.. —
смяўся стары.

Малюнкi Вадзіма БАГРЫЯ

ПІРАМІДА ЛІНЕЯ 2

(Бестыярый)

Камерная форма і смех прыдаліся пры стварэнні бестыярыя (вершаў пра жывёлаў), які Пятро Васючэнка выдаў асобнай кніжкай пад назваю «Піраміда Лінея» ў выдавецтве «Галіяфы» ў 2008 годзе. Фаўна працягвае

натхняць аўтара на стварэнне новых вершаў, з якімі мы знаёмім чытача ў гэтай падборцы, падзяляючы перакананне Пятра Васючэнка ў тым, што ўсё жывое на планеце Зямля існуе не марна.

Смаўжы

Дзеля чаго жывуць смаўжы?
Кашамі іх грабуць бамжы,
Каб далікатная субстанцыя
Перапраўлялася ў Францыю.

Слімакі

— Нашто жывеце, слімакі?
Вы, пэўна, трохі дуракі:
Дзеля якой такой халеры
Цягаць з сабой і дом, і дзверы?
... Маўчалі глуха слімакі,
Схваўшыся ў свае дамкі.

Камар

Дзеля чаго жыве камар?
Ён, бы арол, ляціць
з-за хмар,
Ён смоча кроў, нібы вампір,
І кліча сваякоў на пір.

Певень

Дзеля чаго існуе певень?
Каб страціць свой чырвоны грэбень,
Каб мы сярбалі смачны крупнік,
Што насамрэч — птушыны трупнік.

Сава

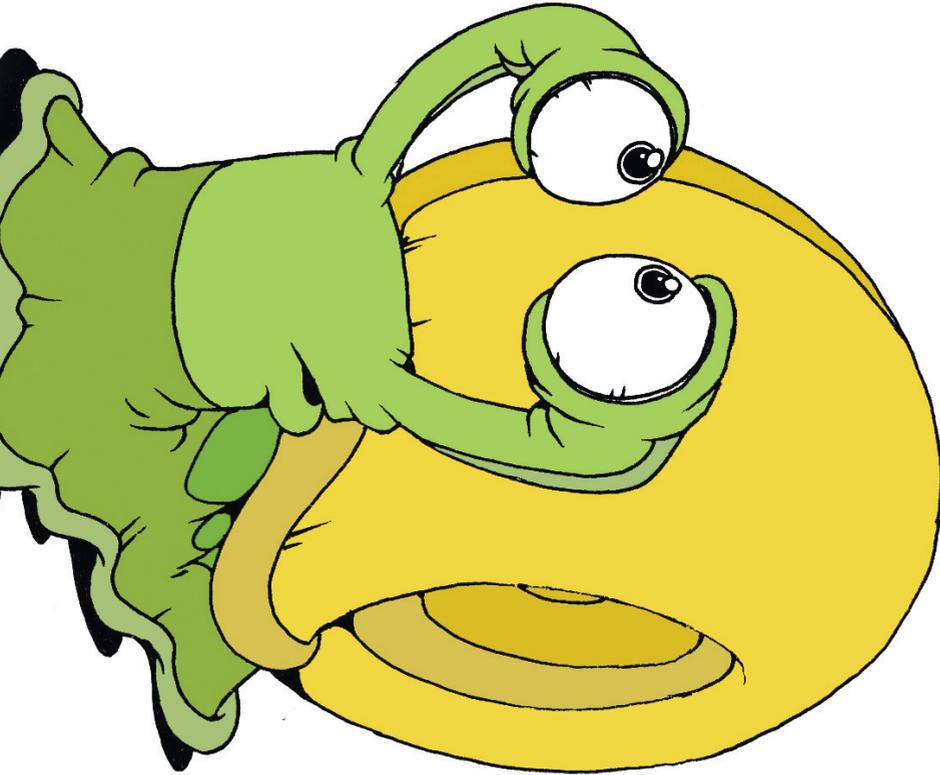
Навошта створана сава,
Чыя з вушамі галава?
Яна галосіць па начах,
Хаўтуры ладзіць па мышах.

Козы

Дзеля чаго існуюць козы?
Скубці траву і дзерці лозы
І дзеда Хомку з барадою
Паіць духмяным сырадоём.

Варона

— Дзеля чаго жыве варона? —
Я запытаўся ў Кальдэрона.
— Жыццё ёсць сон, — прамовіў ён, —
Варона ёсць таксама сон.

Мыш

Нашто жыве на свеце мыш?
Каб лезці ў клець, пакуль ты спіш.
Тачыць сыры, кілбасы, крупы
І пакідаць у пастцы трупы.

Малюнкi **Вадзіма БАГРЫЯ**

28 Чытаем па-беларуску

Першыя крокі нашай акцыі

5 верасня, падчас святкавання Дня беларускага пісьменства ў Хойніках, стартавала рэспубліканская акцыя «Чытаем па-беларуску». Ініцыятарамі гэтай акцыі сталі часопісы «Бярозка» і «Бібліятэка прапануе» (у № 4 «Бярозкі» распавядаецца пра акцыю падрабязна). Але была ў гэтай падзеі і перадагісторыя. Цэнтралізаваная сістэма бібліятэк г. Мінска пару гадоў таму праводзіла ўжо аналагічную акцыю. Але доўжылася яна толькі год. І вось мінулай вясной Людміла Захарэвіч, метадыст цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Барысаўскага раёна, вырашыла аднавіць акцыю ў раёне. Я была сярод запрошаных на сустрэчу з барысаўчанамі пісьменнікаў. Захапілася ідэяй, і мне захацелася надаць ёй рэспубліканскі маштаб. Рэдакцыі часопісаў «Бярозка» і «Бібліятэка прапануе» распрацавалі зварот да чыта-

чоў, умовы акцыі – і калі ласка, яна ўжо крочыць па краіне, усё больш збіраючы ў шэрагі неабыякавых людзей.

А першы крок зроблены ў Барысаве!

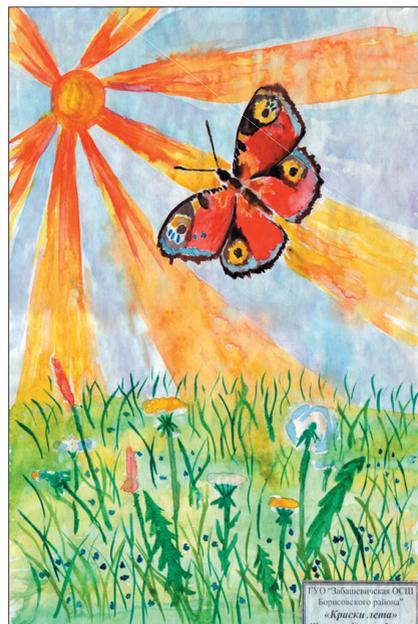
Таму з асаблівай прыемнасцю друкуем сёння ў «Вераску» творы юных барысаўчан.

Згодна ўмовам акцыя «Чытаем па-беларуску» мае пачатак, але не мае завяршэння. І не толькі таму, што чытаць і апекавацца над захаваннем і развіццём роднай мовы трэба заўсёды. Юныя паэты спрабуюць свае сілы ў літаратуры — іх творы напісаны роднай мовай! Таму, сапраўды, кожны раз гэта толькі пачатак гісторыі...

Алена МАСЛА

Кацярына МАРЭВА, 9 год,
вёска Старабарысаў, Барысаўскі раён

Ульяна ЖДАНОВІЧ, 12 год,
вёска Забашэвічы, Барысаўскі раён

У Хатыні

Заплюшчваю вочы і чую гукі розныя:
 Вось смехам заліваюцца малыя і дарослыя,
 Вось пеўні крычаць раніцай, і конікі стракочуць...
 Жыцця я чую гукі, калі заплюшчваю вочы.

Яшчэ карціны бачу, як рэчка серабрыцца,
 Як дзеці на палянцы збіраюць у кошыкі суніцы,
 І як бабуля ўвечары чытае ўнуку казку...
 Жыцця карціны бачу, напоўненыя ласкай.

Я вочы адкрываю і бачу... папялішча.
 Няма жыццёвых гукаў, а толькі вецер свішча,
 І б'е, і б'е ў званы над кожнай былой хатай.
 Няма карцін жыццёвых — спаліў ўсё кат пракляты.

Бязлітасны і жорсткі — не шкадаваў нікога,
 Усіх веў на расправу — ад дзеда да малога...
 І вогненнае полымя ўсё неба ўзарвала...
 Плач, стогны, крыкі болю... І ўсё... Жыцця не стала.

Была зямля Хатыні багата і ўрадліва,
 А зараз — перад намі вялікая магіла
 Былых калісьці вёсак, якіх няма на свеце,
 Тых вёсак, дзе ніколі не засмяюцца дзеці.

Там сёння сіратліва шапочуць тры бярозы,
 Аб людзях, што змiнулі, яны свае льюць слёзы.
 За кожнага чацвёртага агонь гарыць тут вечны,
 За кожнага, хто знішчаны вайной бесчалавечнай.

І сэрца напаўняецца такім вялікім болем
 Аб тых вясковых гуках, што не пачуць ніколі,
 Аб тых жыцця карцінах, што ім ужо не ўбачыць,
 Аб тых, хто жыў калісьці... І плача сэрца!.. Плача!

І хай гады нясуцца, стагоддзі пралятаюць.
 Аб той вайне бязлітаснай заўсёды з намі памяць.
 Аб кожным аб чацвёртым мы вечна помніць будзем
 Яны жыццё аддалі, каб мірна жылі людзі.

І хай ў краіне роднай заўсёды сонца свеціць,
 Хай смехам заліваюцца дарослыя і дзеці.
 І хай бабуля ўвечары чытае ўнуку казку...
 Жыццё хай будзе мірнае, напоўненае ласкай!!!

Дзмітрый ЛАЗЕРКА,
 вучань гімназіі № 2
 г. Барысава

Восень-чараўніца

Восень-чараўніца
 завітала зноў,
Нарабіла з золата
 яркіх дываноў.
Хочацца з майстрыхай
 песенькі спяваць,
Радавацца шчодрасці,
 ураджай збіраць.

Анастасія ГРУК,
вучаніца Вяляціцкай СШ
Барысаўскага р-на

Юлія ШУТКО, 16 год,
вёска Нёманіца, Барысаўскі раён

Ксенія ЖЭБРАК, 10 год, вёска Зорычы, Барысаўскі раён

Галькевич
Наталья, 12 лет
д. Староборисов

Наталля ГАЛЬКЕВІЧ, 12 год, вёска Старабарысаў, Барысаўскі раён

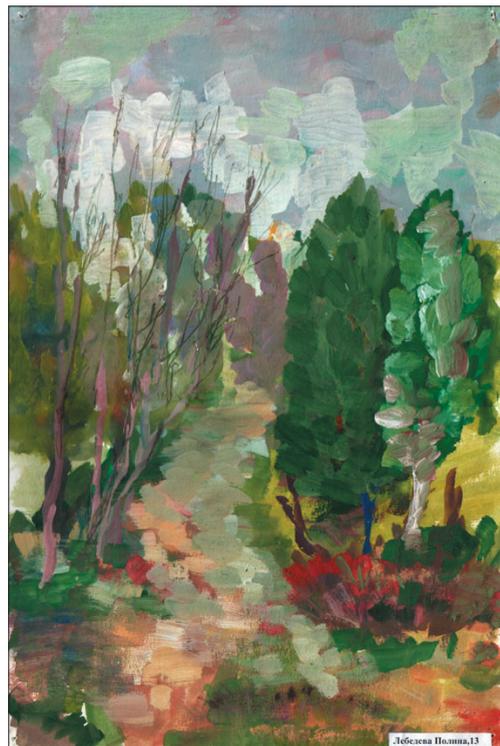
Люблю цябе, Радзіма

Што скажу аб Радзіме,
Сваёй Беларусі?
А скажу я адно:
Шчыра ёй ганаруся!

Люблю твае прасторы,
Блакіт тваіх азёр,
Цудоўны, непаўторны
Арнамент і узор.

І праца, і навучка —
Усё даступна нам.
Любіце Беларусь сваю —
Параду я вам дам!

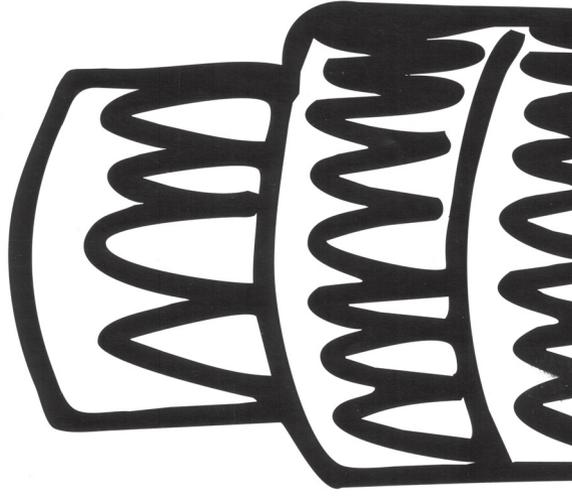
Юлія БЫЛІНСКАЯ, вучаніца
гімназіі № 42 г. Мінска

Лёбзева Полина, 13

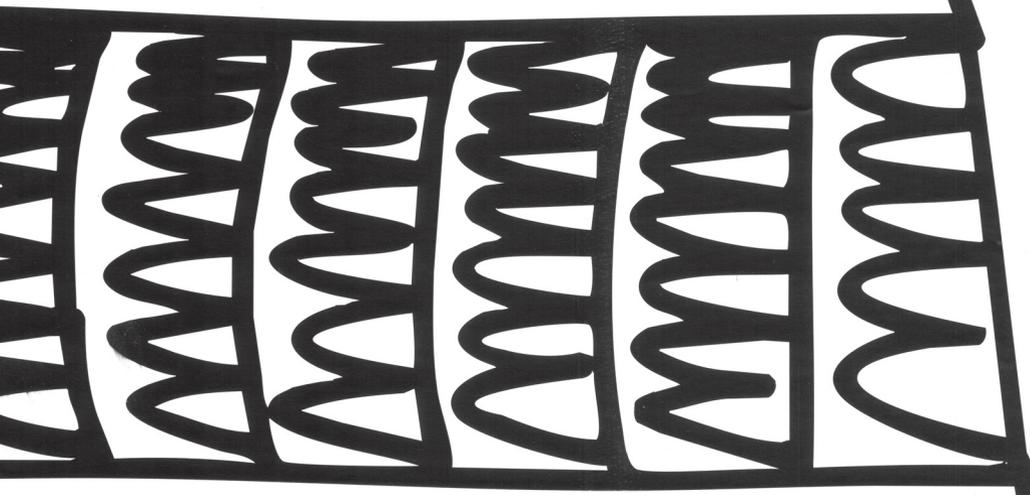
Паліна ЛЕБЕДЗЕВА, 13 год,
вёска Старабарысаў, Барысаўскі раён

NO PROBLEM!

Як падае вежа настрою,
ты проста нагэтулькі ж
нахілі зямлю і зазнач сабе,
што праз колькі тысячагоддзяў
навукоўцы разбяручца
і на пастаменце іроніі
паставяць табе помнік
за захаванне найважнейшай вежы –
вежы ўзвышэння
чалавека (і) культуры.

Тэкст: Аксана СПРЫНЧАН

Зямля ў нас спеўная

Добры дзень, паважаная рэдакцыя часопіса «Бязрозка»!

Пашанцавала мне падпісацца на ваш часопіс толькі пачынаючы з чацвёртага нумара. Гордасць за наш раён і нашых вучняў перапаўняе мяне. Прыемнай нечаканасцю было ўбачыць у «Вераску» іх творы, асабліва верш пра раку Жэсць, якая працякае недалёка ад месца, дзе я працую.

Існуе легенда, што раней тут жылі два браты, Дабрыня і Даніла. Абодва закахаліся ў адну дзяўчыну, імя якой было Жэсць. Пачалі браты сварыцца, змагацца адзін з адным з-за яе. Прыгажуня, каб пазбегнуць кровапраліцця, кінулася ў раку, дзе патанула ра-

зам з усімі сваркамі і праблемамі. З таго часу побач стаяць дзве вёскі Данілавічы і Дабрынёва, а раздзяляе іх рака Жэсць.

Жыву я на Дзяржыншчыне не так даўно, але калі пачула легенду, то неяк сама сабой напісалася невялічкая паэма.

Каханне спаткала братоў

у жыцці:

Дзяўчыну адну ўпадабалі.

Па сэрцу была яна кожнаму з іх,

Пачуцці братоў раз'ядналі...

Вось невялікі ўрывак з яе.

Такая ў нас зямля — спеўная, паэтычная. Яна натхняе на творчасць...

Марына ГЛОБУС,

настаўніца географіі і беларускай мовы і літаратуры
Данілавіцкага комплексу дзіцячы сад — сярэдняй школы,
Дзяржынскі раён

Фота Кацярыны ПЧОЛКІ, 10 год, г.Барысаў

Спадарыня **Зайздрасць!**

Гэта пачуццё хоць аднойчы наведвала кожнага, нават калі чалавек не думаў, што гэта менавіта яно. Гэта пачуццё вельмі паскудная рэч, а калі даходзіць да мяжы, то яно можа нават рабіць з чалавекам жажлівыя рэчы. Імя яго — Зайздрасць. Многія кажуць, што зайздросцяць белай зайздрасцю. Да сённяшняга дня я таксама думала, што такая існуе. Але... Адзін мудры чалавек мне растлумачыў, што нельга зайздросціць «па-беламу» ці «па-чорнаму». Можна проста **зайздросціць**. Таму што зайздрасць — заўсёды «пачуццё прыкрасці, выкліканае чыімі-небудзь поспехамі, перамогамі». Гэта цытата з тлумачальнага слоўніка А. Я. Баханькова. Менавіта так апісваюць жаданне зрабіць паскудства таму, у каго справы ідуць лепш, чым у цябе. Гэта, пэўна, пра самых зайздросных. А ёсць яшчэ «лёгкая форма» шкоднага пачуцця. Гэта калі чалавек «кіпіць» у «сярэдзіне», не выказваючы ўслых нічога. Пра такіх людзей кажуць, што яны двудушныя. Але, вядома, гэтая злосць рана ці позна можа выйсці вонкі.

Вядома, ніхто не анёл, і хоць калі-небудзь можа праслізнуць у галаву брыдка думка. Думаю, лепшыя лекі ад зайздрасці — зрабіць так, каб у цябе справы ішлі не горш. А што да «новай сумачкі Марынкі» і «прышпільнай кофточкі Вікі», я наогул маўчу. Няўжо яно таго вартае? Можна цэлы дзень з зайздрасцю абмяркоўваць кофточку і не заўважыць, што твая ўласная табе больш да твару. І ўвогуле, чым выліваць свой гнеў на ні ў чым не вінаватую дзяўчыну, лепш сказаць: «Яна табе вельмі пасуе» (у сэнсе, кофточка). Дарэчы, гэта методыка таго самага мудрага чалавека.

Паспрабуйце так зрабіць — і пераканаецеся, што гэта куды больш прыемна, чым забруджваць сваю светлую галоўку дурнымі думкамі, а сваё сэрца непакоіць агідным пачуццём.

Ліля ГАЙДАРДЖЫ,
гурток «Юны журналіст» ЦТДІМ
«Маладзкі»,
г. Маладзечна

Фота Дар'і ЛЫСКАВЕЦ

Карункі з бісеру

Я вырашыла расказаць пра суседку па парце Валю Новік. Вучымся мы ў 8 класе Старабарысаўскай сярэдняй школы.

Сяджу я з Валяю ўжо другі год і лічу, мне пашанцавала, што з 24 вучняў нашага класа маёй суседкай стала менавіта яна.

Валя прыйшла да нас толькі ў сёмым класе, але адразу прывабіла аднакласнікаў сваёй разважнасцю, весялосцю і розумам. Яна не толькі мая суседка па парце, але і лепшая сяброўка, якая імкнецца дапамагчы, калі ў гэтым ёсць патрэба.

Валя — жыццярадавы чалавек, у яе ніколі не бывае дрэннага настрою, яна звычайна прыветліва ўсміхаецца і гэтым падымае настрой мне. Мая сяброўка прывабная і знешне: у яе доўгія русыя валасы, блакітныя вочы, зграбная фігура.

Важнай падставай нашага сяброўства стала агульнае захапленне бісерапляценнем. Валя вельмі любіць плесці з бісеру і мяне навучыла рабіць жывёл, кветкі, дрэвы. Мая сяброўка нават удзельнічала ў раённай алімпіядзе па працоўнаму навучанню і атрымала пахвальны ліст.

Я вельмі люблю Валю і лічу, што наша сяброўства сапраўднае.

**Кацярына
ПАЛАНЕВІЧ,**

вучаніца
8 класа Старабарысаўскай СШ,
Барысаўскі раён

Сябры!

У наступным, шостым нумары часопіса «Бярозка» будуць падведзены прамежковыя вынікі конкурсу «За адной партай». Рэдакцыя і самы першы герой конкурсу Антосік (гл. № 7, 2009 г.) нарэшце вызначаць пераможцаў, раздадуць падарункі і раскажуць пра тое, як конкурс будзе праходзіць далей. Кожны, хто хоча распавесці пра свайго сябра і атрымаць падарунак, яшчэ можа паспець гэта зрабіць.

Чакаем вашых лістоў: 220034, г. Мінск, вул. Захарава, 19, часопіс «Бярозка» ці bjarozka@mail.ru.

Біяграфія Бабы Ягі

Ірына КЛІМКОВІЧ

Бабай Ягой здаўна палохаюць дзяцей. Раней на Беларусі, каб дзеці не шасталі па чужых гародах і садах, не шчыкалі гарох і не бегалі па нівах, калі тыя каласяцца, іх пужалі калматай старой з касцяной нагой. Казалі, нібыта тых, хто ў забаронены час блукае па палях, яна прыдушвае «жалезнымі цыцкамі» або таўчэ ў жалезнай ступе, грызе жалезнымі зубамі, адбірае зрок. Карацей, суцэльны жах! Аднак у чарадзейных казках вобраз Ягі неадназначны — ад добрай памочніцы да шкадлівай вядзьмаркі. Без Бабы Ягі казачны герой не здабудзе жывую ваду, маладзільныя яблыкі, што вяртаюць сілу і здароўе, не атрымае магутнага каня, меч-кладзенец. Гэтыя рэчы робяць героя непераможным, дапамагаюць яму вярнуць нявесту, адваяваць каралеўства, перамагчы ворагаў. Такім чынам, без Бабы Ягі нікуды. Адкуль жа ў казках, якія з'яўляюцца адлюстраваннем народных міфаў, з'явіўся падобны вобраз?

Баба Яга заўсёды прываблівала ўвагу навукоўцаў-фалькларыстаў, этнографаў і ўсіх тых, хто цікавіцца дахрысціянскай культурай. Насамрэч вобраз Ягі няпросты, на яго наслаліся старажытныя паданні, вераванні і звычаі. Міфалагічная існасць добрай Бабы Ягі не выклікае сумнення. Яна ўсемагутная, мудрая вяшчунка, гаспадыня лесу, уладарка звяроў, птушак, змей і чамяры. Чарамі яна абараняе бязвінных, узнагароджвае адважных і рашучых, карае злосных, сквапных, зайздрослівых, эгаістычных.

Знаёмства з Ягой звычайна адбываецца ў хатцы на курачых ножках або ў лесе непадалёк ад той хаткі. Хатка знаходзіцца на мяжы свету жывых і памерлых, яна — уваход у іншасвет, дзе жы-

вуць дэмань і душы памерлых, падземныя багі, якія захоўваюць таемныя веды і дапамагаюць героям казак. Атрымліваецца, што старая жыве на мяжы светаў, яна пасярэднік між імі, падтрымлівае свайго роду баланс паміж добром і ліхам. Калі Яга загадвае казачнаму герою загадкі, то робіць гэта не дзеля шкоды. Загадка — самы старажытны фальклорны жанр, зашыфраваныя таемныя звесткі для абраных.

38 Галоўны герой казкі адгадвае іх і тым пацвярджае права на атрыманне сакральных ведаў.

Жанчыну пасля нараджэння дзіцёнка называлі бабай. А старажытны дзеяслоў «ягаць» азначаў асаблівы крык, у якім канцэнтравалася энергія. «Ягалі» паляўнічыя, парадзіхі. Іншымі словамі, Баба Яга — галоўная маці, якая ведае ўсё. Ёсць падставы лічыць, што вытокі вобраза Бабы Ягі — з эпохі матрыярхату, дзе старая ўша-ноўвалася як усёмагутнае боства. Вобраз лясной Ягі-вядзьмаркі ідзе яшчэ ад старажытнай Вялікай Багіні ці Прамаці свету — гаспадыні звяроў, Прародзічкі ўсяго жывога, якая апякуецца лёсамі людзей і надзяляе некаторых з іх звышнатуральнай сілай.

Жрыцы Вялікай Багіні спраўлялі свой культ далёка ад паселішчаў, у лясной пушчы. Каб род або племя мелі свой працяг і развіваліся, сакральныя веды трэба было перадаваць маладым людзям свайго роду, каб ён меў працяг. А паколькі галоўным тады было паляванне, то, натуральна, навыві яго і асвойвалі маладыя мужчыны. Падобны абрад навучання юнакоў існуе і сёння ў народаў Акіяніі і Сярэдняй Афрыкі, дзе яшчэ пануе родаплемянны лад. Старажытны абрад — ініцыяцыя, пасвячэнне ў таемныя, сакральныя веды. У сучасным грамадстве мы таксама святкуем паўналецце, калі атрымліваем пашпарты або адукацыю, што дае нам недасягальныя ў дзяцінстве правы. У часы ж матрыярхату абрад пасвячэння ў таемныя веды быў жорсткім і бязлітасным.

Хлопчыкаў 10—12 гадоў, пасутнасці яшчэ дзяцей, на некаторы час выводзілі з паселішчаў у лясны гушчар. Там іх чакалі выпрабаванні. Яны суправаджаліся катаваннямі: адсячэннем пальца, выбіваннем зубоў, іншымі цялеснымі пашкодваннямі. Падобныя абрады адбываліся ў адмысловых лясных пабудовах, якія ў старадаўніх племянных народаў атаясамліваліся з татэмнай жывёлай. Там і сялілі маладых людзей падчас ініцыяцыі. Юнакоў нібыта паглынаў татэмны звер, яны быццам бы «паміралі» для свайго племені, каб замест іх «нарадзіліся» мужчыны, ваяры і паляўнічыя. У свядомасці старажытнага чалавека смерць ніколі не ўспрымалася як заканчэнне жыцця. Яна была для яго неабходнай фазай развіцця, праз

якую неабходна прайсці, каб жыццё адрадзілася ў новай, палепшанай якасці. Адроджаны такім чынам — ужо не дзіця, а юнак-мужчына — атрымліваў новае імя, на скуру яму наносілі клеймы і іншыя знакі пройдзенага абраду. Гэты абрад быў жудасным для дзяцей і іх сваякоў, але лічыўся неабходным, бо той, хто прайшоў яго, атрымліваў магічную ўладу над жывёламі і на-

выкі палявання. Апроч гэтага хлопчык спасцігаў

рэлігійныя таямніцы свайго роду-племені, гі-

старычныя веды, праві-

лы паводзін.

Тое ж самае мы

сустрэкаем і ў чарадзей-

ных казках, дзе Яга як

ахоўніца сакраль-

ных ведаў і правадніца

ў іншасвет выпрабоў-

вае герояў, якія імкнуцца

патрапіць у свет памерлых,

і дапамагае тым, хто гэ-

тыя выпрабаванні вытрымаў. Героі

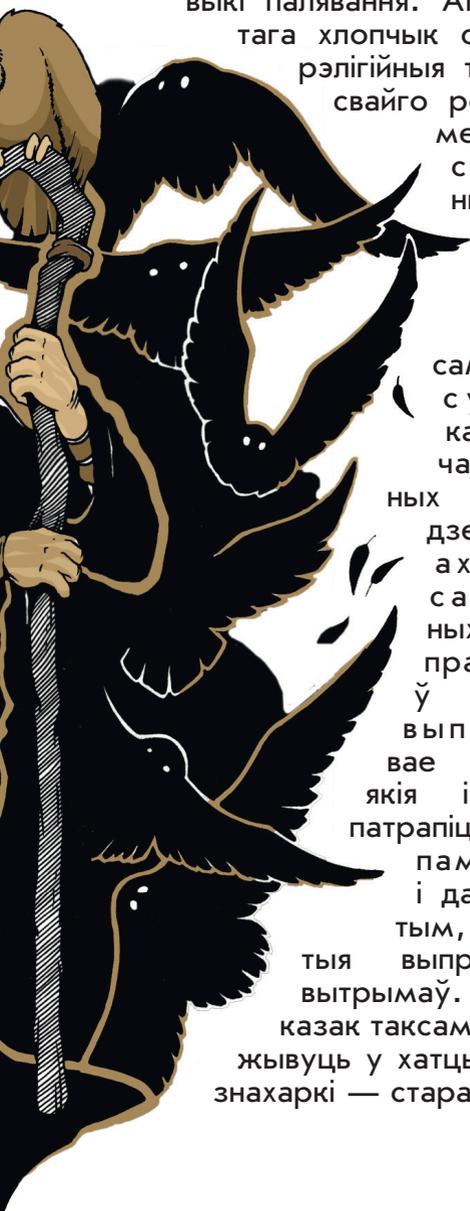
казак таксама часова жывуць у хатцы лясной

знахаркі — старажытным

рытуальным жылле для абрадаў ініцыяцыі. Пасля цяжкіх выпрабаванняў у Бабы Ягі герой спасцігае мову звяроў і птушак, атрымлівае ў падарунак нейкую жывёліну (ката, ваўка або каня), якая надалей з'яўляецца яго ахоўнікам. Але ў найбольш ранніх казках да Бабы Ягі трапляюць не толькі юнакі, але і прыгожыя дзяўчаты. Яны таксама жывуць у яе, выконваюць заданні, вытрымліваюць выпрабаванні. А ў выніку атрымліваюць ад Ягі тое, па што прыходзілі. Аднак да лясной знахаркі маладзіцы і жанчыны завіталі зрэдку. Калі ж завіталі, то яны былі або прыгажунямі, або каралеўнамі, або майстрыхамі. Калі казаць сённяшняю моваю, да Ягі траплялі толькі тыя жанчыны, якія ў грамадстве матрыярхату маглі стаць лідарамі. Такіх кандыдатак павінна была экзаменаваць самая дасведчаная і самая мудрая з жанчын.

Вядома, Баба-Яга можа быць і злоснай, шкадлівай. Так, у казках мы бачым, як яна выкрадае дзяцей і імкнецца засмажыць іх. Для чаго яна гэта робіць? Каб з'есці? Аднак ані ў воднай казцы не згадваецца з'едзены ёю дзіцёнак. Наадварот, Іван-Дурань сам падсмажвае старую і яе дачок. Тады ў чым справа?

Казка даносіць да нас старажытны рытуал «перапякання дзіцёнка». Сутнасць яго ў наступным: калі немаўля нараджалася неданошанае, хворае або кволае, яго саджалі на хлебную лапату і тройчы засоўвалі ў цёплую печ, якая сімвалізавала сабою жаночае чэрава. Там малеча быццам «дапякалася», рабілася мацнейшым. Падобным чынам лекавалі і ста-

40 рэйшых дзяцей. Калі яны хварэлі, іх таксама саджалі на лапату і асцярожна падносілі да натопленай печы. У такім выпадку лічылася, што хваробы спальваюцца і разам з дымам сыходзяць праз комін, а «наноў перапечаны» дзіцёнак робіцца здаровым. Выконвала гэты рытуал вясковая знахарка.

Такім чынам, версія пра Бабу Ягу як жрыцу і знахарку небеспадстаўная. Толькі ў казках гэты абрад быццам бы перавярнуўся. Старая-знахарка ператвараецца ў ліхую Бабу Ягу, якая хоча знішчыць дзіцёнка, засмажыць яго і з'есці. А той падманвае яе, робіць выгляд, што не ведае, як сесці на тую лапату і ў выніку сам засмажвае старую. Чаму так адбылося? Можна ўявіць, што з пачаткам хрысціянства, калі паганскія культуры прыйшлі ў заняпад і старажытныя рытуалы ў зрубках «на курачых ножках» зніклі, у адным з іх або побач пасялілася жанчына. Яна збірала зёлкі, прыручала жывёл і птушак, варажыла, магчыма, здзяйсняла магічныя абрады, імкнулася такім чынам кантактаваць з іншасветам. Менавіта да яе сталі прыносіць хворых і слабых дзяцей, каб яна дапамагла праз абрад «прыпякання». Таму невыпадкова ў пазнейшых казках Баба-Яга не адорвае героя чароўнымі рэчамі і жывёламі-памочнікамі, а вельмі часта пагражае засмажыць яго і з'есці.

Да таго ж, са зменай матрыярхату патрыярхатам, усталяван-

нем «земляробчай» рэлігіі «лясная» паляўнічая рэлігія ператвараецца ў суцэльную нечысць, а Вялікая Ба-

гіня і гаспадыня Жыцця і Смерці — у злую вядзьмарку, якая заманьвае дзяцей і з'ядае іх. А той лад, які існаваў некалі пры матрыярхаце і ўшаноўваў жаночы пачатак як падмурак Сусвету, змяніўся новым ладам, дзе галоўным становіцца ўжо мужчынскае боства.

Змяняюцца і вераванні людзей, але гэта адбываецца не вельмі ціха і мірна. Застаюцца апалагеты старой рэлігіі. Узнікае неабходнасць памяняць вобраз Вялікай Багіні, зрабіць яго гратэскным, святое ператварыць у жахлівае, а потым і ў камічнае. Што і адбываецца. Старажытная Багіня з уладаркі Сусвету ператвараецца ў брыдкую старую з пасамі сівых валасоў, доўгім гарбатым носам, жалезнымі зубамі і касцяной нагою. З часам культ мужчынскага боства мацнее, яго жрацамі і манахамі робяцца мужчыны, якія ў далейшым і кіруюць грамадствам. А Вялікая Багіня застаецца ўсемагутнай чарадзейкай адно толькі ў казках.

У нашых чарадзейных казках спачываюць старажытныя святыні. Якія новыя каштоўнасці вырастуць на іх глебе, залежыць ад нас, нашай памяці і ведаў.

ПРЫГОДЫ НА ПАКРОВЫ

Дзмітрый СЕРГЯЙЧУК

Фальклорная гульнява-забаўляльная праграма

Сцэна ўпрыгожана беларускімі ручнікамі, у цэнтры — стол, на ім хлеб, на краі стала ляжыць вяночак, каля яго свечка.

Лявоніха. Ой, каханенькія-родненькія, дзень добры вам усім! А дзе ж гэта майго старога носіць? Сённа ж такі дзень. Усе людзі як людзі, усе па хатах, а майго злыдня няма і няма.

Заходзіць Лявон.

Лявон. Ой, старая, а чаго гэта ты так прыбралася, ці чакаеш каго?

Лявоніха. А каб табе трасца ў бок. Я прыбралася, бо сённа свята. А вось ты, небарака, дзе лажыш? Прывалокся ўвесь мурзаты, як той парсюк.

Лявоніха падыходзіць да Лявона, выцірае яму твар.

Лявоніха: Дай хоць твар абцерці. Ды на пояс (падае пояс) кашулю падвяжы, каб пуза не вывалілася, хай цябе пранцы з'ядуць.

Лявон. Ой, каханенькая-родненькая, дзе я валокся, там мяне ўжо няма. А што ў цябе тут за

святая? І навошта да нас у хату гэтая прорва народу навалілася?

Лявоніха. Ну вы зірніце на гэтага небараку! «Якое свята?» Дык Пакровы прыйшлі. Сённа ў нашай хаце хлопцы, дзяўчаты зьяруцца, каб на Пакровы сябе паказаць, на іншых паглядзець, блінцоў пакаштаваць, у гульні пагуляць, песні паспяваць.

Лявон. Песні ім паспяваць! А працаваць яны калі збіраюцца? Адно каб глотку драць ды нагамі дрыгаць.

Лявоніха. Сціхні, табе кажу! Добрыя людзі ўсе справы да Пакроваў робяць. Жыта зжынаюць і ў гумно хаваюць, градачкі капаюць, гародніну ў склеп складваюць. Нездарма ж людзі кажуць: «Прышоў Пакроў з усім дабром». А як усе справы зроблены, можна і пагуляць. Хлопцам дзяўчат пакахаць і вяселле згуляць. А якое вяселле без добрай свахі! Вось да нас сённа людзі і прыйдуць.

Лявон. Ага, прыйдуць! Я таксама некалі прыйшоў... З той пары і цярплю ад цябе. Ой, бедны я, бедны, бедны!

Фота Таццяны ДАВЫДАВАЙ

Лявоніха. Церпіць ён! Вось як перацягну па гэтым чыгунку пустым, дык адразу шкадаваць сябе перастанеш. *(Паварочваецца да гасцей.)* Павітаўся б хоць!

Лявон. Ох, і сапраўды, прывітанне! Мы моладзі заўсёды рады.

Лявоніха.

Лежабокi засыналі,
Засынаюць дзе папала.
На Пакроўскі тыдзень
Забываюцца пра лыдзень.
Будзем у гульні гуляць —
Вечарок каратаць.

Лявон. А вось я пабачу, хто ў нас смялейшы. Хто смялейшы, той і разумнейшы. Хлопцы, паслухайце загадкі і паспрабуйце адгадаць.

Што бяжыць без повада?
(Вада.)

Лявоніха. А што расце без караня?
(Камень.)

Лявон. А што гарыць без полымя?
(Зара.)

Лявоніха. Ой, ды што твае загадкі, адзін боль для розуму. Вось дзяўчаты, напэўна, хацелі б ведаць, за каго замуж пойдучь.

На сцэну выходзяць дзяўчаты і хлопцы. Па чарзе хлопцам завязваюць вочы. І кожны павінен адгадаць, якая дзяўчына тая, з якой ён прыйшоў у пары. Пазнаць сваю палавінку можна, дакранаючыся да валасоў і твару.

Лявоніха. Ну вось і вызначыліся ў нас пары. На Пакровы заўсёды весела было, многа песень спявалі. Вось мы зараз пабачым, якая пара больш прыпевак ведае і лепш спявае.

Па чарзе пары спяваюць прыпеўкі. Лепшай даецца прыз — яблык.

Лявон. Спяваюць яны добра, во як раўлі, ажно шкло дрыжэла. А

вось я, калі быў малады, як «Лявоніха» зайграе, так падскокваў, ажно стагі ў полі раскідаліся.

Лявоніха. Ой, хваста старая! Адно што і мог, дык гэта нагамі дрыгаць.

Лявон. А ці сённа маладыя на ногі такія ж спрытныя?

Лявоніха. Зараз пабачым, хто больш спрытна польку станчыць. А лепшая пара — прыз атрымае.

Праводзіцца гульня. Выяўляецца лепшая пара танцораў.

Лявон. Танчаць спрытна. Значыць, і жыць ладна будуць.

Лявоніха. Ну, гэта яшчэ трэба паглядзець! На Пакровы заўсёды сваталіся хлопцы да дзевак, да маўляліся пра шлюб. Але як даведацца, ці добрай будзе дзяўчына гаспадыняй? Бо як не зможа яна смачна пачаставаць хлопца, дык і ён абьякавым гаспадаром будзе. Ладна, я ўжо падкажу, якая з вас добрая гаспадыня, якую можна замуж браць, а якую — не. Нездарма ж кажуць: «Прыходзяць Пакровы — раве дзеўка, як карова». Дык паглядзім, якая з дзяўчат больш спрытная.

Праводзіцца гульня. Дзяўчаты з завязанымі вачамі ставяць у «печ» чыгунок.

Лявон. Вось цяпер кожны з хлопцаў ведае, якая ў яго гаспадыня будзе. Спрытная, во як мая Лявоніха, ці наадварот.

Лявоніха. Бач ты, і дачакалася ласкі! Вельмі ашчадны мой мужык на слоўца, але, відаць, такая наша жаночая доля. А вы, дзяўчаты, жадаеце ведаць, якая вас доля чакае? Ці будзе вас муж на руках насіць?

Праводзіцца гульня. Хлопцы танчаць з дзяўчатамі на руках.

Лявоніха. Вось вы і даведаліся, што вас у жыцці чакае. Прыміце ў падарунак свечкі. Звычайна на Пакровы дзяўчаты ходзяць у царкву, ставяць свечку перад іконаю Пакрова Божай Маці і кажуць: «Святы Пакроў пакрыў зямлю і ваду — пакрой і мяне маладу». Я таксама некалі перад іконаю стаяла (*жаласліва вымаўляе, стукае Лявона па плячах*), сабе шчасця пытала, дык паслаў жа Божа гэтага небарак.

Лявон (*абдымаючы Лявоніху*). Ну не журыся, ты ж мая каханенькая-родненькая. Лепш за цябе нікога і няма. А памятаеш, мы ж таксама на Пакровы вяселле гулялі. І весела ж было! Як прыгадаю, аж у грудзях замірае.

Лявоніха. І сённа я сваю справу добра зрабіла. Вунь колькі пар атрымалася! Дай вам Божа шчасця ў жыцці! А зараз пары трэба злучыць полечкай беларускай.

Лявон і Лявоніха.

Мы ўсім маладым
Жадаем жыць-пажываць
І добра нажываць!

Хай шчасце вашу хату не мінае!
Каханне хай яе не пакідае!

Павагі, дабрабыту, весялосці
Жадаем вам — я, жыхары і госці!

Усе хорам. Да пабачэння!!!

Засцінец

Васіль ТКАЧОЎ

Апавяданне

Калі верыць дзеду Аўгею, то ўсё так і было. Выглянуў ён ранічкай на агарод, каб нашчыкаць цыбулі, а каля хлеўчука стаіць буслік і наццярожана пазірае на старога. Дзед, убачыўшы птушку, спярша разгубіўся, а потым перавёў дых, усміхнуўся і сказаў:

— Прывітанне, ці што, бацян?

Буслік стаяў нерухома, а калі чалавек паспрабаваў наблізіцца да яго, хацеў узмахнуць крыламі, аднак гэта ў яго не атрымалася: адно крыло, левае, не паслухалася, і тады ён адышоў ад старога на ўсялякі выпадак падалей: ці мала чаго можна чакаць ад гэтага дзеда? Вунь які вусаты! Каб жа ён, буслік, ведаў, хто такі дзед Аўгей, то, вядома ж, не рабіў бы гэтага. Але адкуль было яму ведаць? Не, лепш падалей ад бяды... Нацярпеўся ён ужо ад адной такой сустрэчы з чалавекам: цяпер вось і рабі што хочаш, і жыві не прыдумаеш як. Бяда, словам. Мама з татам паляцелі ў вырай, а як ён можа паляцець, калі крыло паранена? Бацькі яго, мусіць жа, і параілі яму ісці да людзей, каб не загінуць, мусіць жа, і сказалі: людзі цябе накормяць і вылечаць. Буслік паслухаўся, бо больш яму нічога і не заставалася.

Дзед Аўгей узрадаваўся госцю, схадзіў у хату і вынес яму ла-сунак — размарожаную рыбіну, з якой збіраўся прыгатаваць сабе юшку, аднак што ж зробіш, калі атрымалася такая вось непрадбачаная сітуацыя: перш за ўсё трэба ратаваць бусліка, бо невядома, ці ёў ён што сёння. Што тычыць сябе, то дзед знойдзе, чым падсілкавацца. Паколькі буслік баяўся людзей і паводзіў сябе надзвычай аццярожна, то дзед Аўгей спярша паказаў птушцы рыбіну, а потым паклаў яе адразу за веснічкамі, а сам зірнуў на вуліцу. Дзе там яго сябры? Ці не відаць? Трэба ім пахваліцца сваім госцем. Абавязкова. У старога ад сяброў таямніц няма. Ага, вунь і Юрка, Вуллянін унук, якраз шыбуе. Дзед Аўгей паклікаў яго, працягнуў, як даросламу, руку, а пасля папрасіў, каб той неадкладна сказаў Петрыку, Лёньку і Сашку, што ён чакае іх каля свайго двара.

— Сюрпрыз у мяне для вас маецца, хлопцы, — як заўсёды, загадкава паглядзеў на Юрку стары. — Бяжы, кліч іх да мяне, Юрка. Цікава будзе. Не пашкадуеце. Яшчэ і дзякуй скажаце.

— Я хутка, дзед Аўгей! — паабяцаў Юрка і паімчаў усцяж вуліцы.

Неўзабаве хлапчукі асцярожна ішлі па падворку да шчылінкі (у дошцы акурат выпаў сучок), праз якую добра быў бачны буслік.

— Толькі ціха, не спужайце, — паўшэптам папярэдзіў дзед Аўгей. — Дазваляю кожнаму ў дзірачку паглядзець на бусліка, не больш. Няхай рыбіну з’есці замест мяне. Так-так, сваю аддаў. Ці есці ён яе, га? Мо грэбуе? Зірніце там...

Лёнька ўхітрыўся першым прыпасці да дзірачкі ў дошцы, таму паведаміў:

— Не, здаецца. Так стаіць...

Не есці.

— Дазвольце мне! — папрасіў дзед Аўгей, каб яго прапусцілі бліжэй да паркана, а калі паглядзеў у дзірачку, весела адзначыў: — Была рыбка! З’еў! Ну, і на здароўе!..

Паназіраўшы за буслікам, выйшлі на вуліцу. Стары сеў на сваё законнае месца на лаве, а яго з двух бакоў абляпілі хлапчукі.

— Ну, што будзем рабіць, сябры? — першым парушыў маўчанне дзед Аўгей. — Спярша, канечне, нам трэба прыдумаць, як назваць бусліка.

— А няхай будзе проста Буслік, — прапанаваў Петрык.

— Я згодны! — падтрымаў Сашка.

Ну, калі і Сашка пагадзіўся, то нічога не заставалася рабіць Юрку і Лёніку: Сашка — аўтарытэт. Але што скажа дзед Аўгей? Ён сказаў:

— Прымаецца. Так, пойдзем далей, сябры. Буслы любяць жаб і рыбу. З жабамі пачакае наш Буслік,

46 мы іх лавіць не ўмеем, а вось рыбу для яго давядзецца нам вудзіць на сажалцы. Згодныя?

Уго колькі рыбы прыносілі кожны дзень Бусліку хлапчукі! Нават дзед Аўгей юшку гатаваў для сябе і смажыў колькі разоў. А сам тады, ласуючыся, жартаваў:

— Дзякуючы яму, Бусліку, і я сыты.

Буслік неўзабаве асвойтаўся на паселішчы дзеда Аўгея, пасмялеў, і калі прыходзілі хлапчукі з рыбай, то ён ужо не баяўся іх, а смела браў пачастунак з рук. Яны ледзь не біліся: кожны імкнуўся першым пачаставаць Бусліка.

Пазней дзед Аўгей забедаваў:

— Усё гэта добра, сябры мае... Але жнівень заканчваецца, школа блізка... Раз'едзецца вы па сваіх гарадскіх кватэрах, а як нам быць з Буслікам, не параіце? Сашка, ты як старэйшы даведайся там, у горадзе, ці прымаюць дзе такіх вялікіх птушак, як наш Буслік? Бачыце, падрас як, крыло загаілася, лётаць спрабуе... Але ж куды ён паляціць перад зімой? Ды і дзе ж я яму рыбы набяруся? Акрам таго, у маім хлеўчыку Бусліку, мусіць жа, холадна будзе? Пацікаўся там, у горадзе, Сашка, мо ёсць дзе які-небудзь прытулак для такіх нябог?

Сашка паабяцаў пацікавіцца.

— І я магу таксама, — сказаў Юрка.

— І я, — гукнуў Петрык.

Дзед Аўгей пахваліў хлапчукоў, а потым паклаў руку на плячо Лёніка:

— Паколькі мы з Лёнікам сталыя вясковыя жыхары, то ў горадзе можаце жыць спакойна: Бусліка крыўдзіць не дадзім. Так, Лёнік?

— Ага!

Увосень, калі пажайцела на дрэвах лісце і пачало падаць долу, каля хаты дзеда Аўгея спыніўся легкавік. З яго выйшлі два чалавекі ў вайскавай форме, павіталіся са старым, а потым той, які назваўся супрацоўнікам Міністэрства па надзвычайных сітуацыях, папрасіў:

— Ну, паказвайце нам свайго госця!

— Паказаць можна, але ж... — стары занерваваўся, замітусіўся, не ведаў, куды падзець рукі, круціў галавою, — але ж... ага...

Вытрымаўшы паўзу, ён гучна сказаў:

— Ды прывык я да Бусліка, прывык! Верыце?

— Верым, — спакойна сказаў супрацоўнік міністэрства. — І дзякуй вам вялікі, што не пакінулі ў бядзе птушку.

Дзед Аўгей прыняў падзяку, але заўважыў:

— І хлопцаў, сяброў маіх, у тым заслуга. Так і запішыце. Сашкі, Юркі і Петрыка, якія вам тэлефанавалі, і Лёніка. Для мяне аднаго такой пахвалы зашмат.

— Так-так, і хлопцам дзякуй! — знайшоўся супрацоўнік міністэрства. — А бусла перададзім у царкву архістраціга Міхаіла: там сапраўднае птушынае царства.

Буслік доўга глядзеў сумнымі вочкамі праз шкло легкавіка на дзеда, да якога таксама моцна прывязаўся, і стары не вытрымаў, пусціў слязу. Лёнік таксама хлімкаў.

Узімку прыехалі на выхадныя ў вёску Сашка, Петрык і Юрка. Перш-наперш прыбеглі праведаць дзеда Аўгея. Адразу ўспомнілі, вядома ж, пра Бусліка.

— Мы яго наведваем, яму там добра, — хваліўся Сашка. — Ён вам, між іншым, нават прывітанне перадае...

— Ну, ну, жартаўнікі, — усміхнуўся дзед Аўгей. — А вось я яму і сапраўды прывітанне перадам. — Стары вынес з кладоўкі торбачку. — Рыба тут. Яе мы з Лёнікам налавілі. Думаеце, у шапку спалі, пра Бусліка не думалі? Яшчэ як думалі! Прабілі пельку ў лёдзе, закінулі вуду — і парадак!.. Трымай, Сашка, гасцінец для Бусліка. Ад усіх нас. І вось яшчэ што, сябры мае: хутка ж вясна, вернуцца з выраю бацькі Бусліка, яны будуць чакаць сустрэчы з ім... Трэба ж будзе неяк наладзіць ім сустрэчу, га? Пастарайцеся, хлопцы, там, у горадзе... Прывезці б Бусліка да бацькоў... каб тыя хоць зірнулі на яго... каб пераканаліся, што людзі не пакінулі ў бядзе птушку. Ну дык як?

Сябрукі паабяцалі дзеду Аўгею выканаць ягоную просьбу.

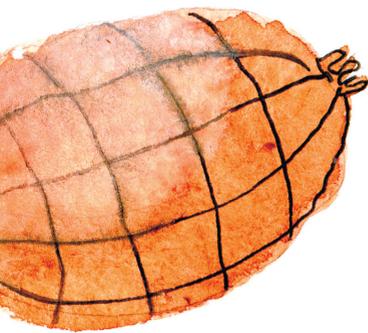
А гасцінец спадабаўся Бусліку. Ён з'еў колькі рыбін, а потым, пачасаўшы дзюбу аб пер'е, адышоў убок, каб і іншыя птушкі, што жыўць побач з ім, таксама пачаставаліся.

Калі гасцінец ад добрых людзей, то яго на ўсіх хопіць.

КАЗКА

КАЎБАСНАГА

ЗАВОДА

«Мяне завуць Ліза Ахроменка, мне восем гадоў. Я беларуска, жыву ва ўкраінскім горадзе Чарнігаве. Роднай мове навучаюся ад таты, а таксама з разумных кніжак і з часопіса «Бярозка». Раз-пораз пішу казкі. Напрыклад — такую...»

На адным каўбасным заводзе працавалі добрыя эльфы, якія выраблялі самую смачную ў свеце каўбасу. Яна была б яшчэ смачнейшай, калі б не паскудны пацук Федзя, які падлюча выкалупваў з каўбасы сала. Што толькі ні рабілі эльфы, каб пазбавіцца ад крадуна! Ставілі пасткі з вьндлінай, раскладалі па кутах атручаны сыр. Але ўсё было дарэмна. Шкоднік нахабна аб'ядаў з пастак прысмакі, і ніякая халера яго не брала. Неўзабаве пацук Федзя стаў тоўстым, як бегемот, і зубастым, як кракадзіл. І вырашыў, што яму можна ўсё і нічога яму за гэта не будзе. З каўбаснага завода цяпер ён краў не толькі сала, але

і мяса, і нават каўбасныя скуркі. Эльфы горка плакалі, а пацук радасна смяяўся. І вось, калі небаракі эльфы вырашылі былі закінуць сваю працу, да іх прыбілася дробнае кацяня.

— Не плачце, эльфы, я пазбаўлю вас ад агіднай пачвары! — пабяцаў коцік.

— Ды што ж ты зробіш са злым пацуком? — здзівіліся эльфы. — Ён жа самы дужы, самы нахабны і самы непераможны на ўсім белым свеце.

Кацяня нічога не адказала, а пайшло на памыйніцу, дзе жывіў пацук Федзя. Пачвара акурат ласавалася крадзеным салам і чухала сабе пуза.

— Выходзь, пацук Федзя, будзем з табой біцца! — адважна выгукнуў коцік.

— І ты, маляўка, будзеш са мной біцца? — здзівіўся крадун, зірнуў на кацяня і стаў шалёна рагатаць.

Зубастая істота рагатала так моцна, што неўзабаве лопнула са смеху. І тады ўсе эльфы пабачылі, што пацук той толькі выглядаў страшным. Насамрэч быў ён зроб-

лены з танюткай гумы, зубы былі з пластмасы, а вусы — з дроту.

Эльфы пазбіралі гумовыя ашмёткі, якія засталіся ад пацука Федзі, панадзімалі іх і да кожнага пухіра прывязалі па колцы самай смачнай каўбасы. Балонікі з прысмакамі паляцелі да ўсіх добрых людзей. Яны каштавалі ласункі, хвалілі коціка і абяцалі адно аднаму ніколі больш не баяцца злонных вусатых пацуюк.

Ліза АХРОМЕНКА,
г. Чарнігаў (Україна), СШ № 7.

Малюнкi **Марысі ЛОСЬ**

Салёны Кляновік

Яраш МАЛІШЭЎСКИ

Тае восенню я збіраўся за мяжу, у творчую вандроўку. Ужо шмат гадоў у суседняй з намі Польшчы адбываецца гэткае мерапрыемства — «Бардаўская восень». Назва, можна сказаць, празрыстая. Не трэба быць звышпільным і дапытлівым, каб зразумець, так бы мовіць, асноўныя рысы гэтага фестывалю. Так, адбываецца ён увосень і збірае тых, каго заўжды альбо ў гэтыя дні можна назваць бардам.

Выступаць вось так — калі ты сам-насам з глядачамі-слухачамі на вялікай сцэне — зусім не проста. Тут не схаваешся за сцяну гукавых эфектаў, электрычнасці, што здольныя завуаліраваць памылкі ды збоі. Тут ты мусіш выглядаць пераканаўча, маючы адно голас і гітару. То бок сітуацыя цалкам адпавядае значэнню «бард», як яно склалася здавён.

Фестываль гэты — наш. Песні, што спяваюцца там, — на беларускай мове. А праходзіць ён у старажытным мястэчку Бельск. І нашую мову там можна пачуць і на вуліцы, і ў краме, і на рынку, бо гэта — Беласточчына. З усяе Беларусі штогод туды з'язджаюцца тыя, хто спалучае гук акустычнай гітары з беларускімі вершамі. Адным словам, спяваная паэзія.

Меўся паехаць туды і я. Песень, вядома ж, ставала, і праблемаю было хіба тое, якія ж з іх абраць для выканання там, у Бельску. Але вось, гледзячы за вакно, дзе

тады панавала залатая восень, мне раптам падумалася: чаму б не напісаць песню, дзе былі б менавіта гэтыя, «залатавосеньскія» адчуванні? Каб можна было перадаць той самы лёгкі кастрычніцкі смутак, рознакаляровасць лісця, што, кружляючы, падае пад ногі з дрэваў старога парку. І канечне ж, каханне — куды без яго?

Гэтай думкай я падзяліўся з маёю жонкаю — паэткай Аксанай Спрычан. Некаторыя песні, што я выконваю, мы напісалі з ёй супольна: мая музыка — яе словы. І вось, напэўна, нашыя пачуцці-адчуванні таго разу надта ж супалі, аказаліся сугучнымі. І Аксана — хуценька, не паспеў я нават ачомацца, напісала верш. Падзівіўшыся гэткай аператыўнасці, я прачытаў яго і пагадзіўся — так, сама тое!

Пасля таго адзінае, што заставалася, — узяцца за гітару. Мусіць, у той дзень кастрычнік падараваў не толькі цудоўнае надвор'е, але і натхненне. У выніку нарадзілася песня, што атрымала назву «Салёны кляновік». Мяркую, сябры, вы ўжо здагадаліся, што месцам яе першага «вялікага» выканання і стаў Бельск.

Вандроўка атрымалася проста цудоўнай. У ёй знайшліся новыя ўражанні, новыя сябры і фэйная магчымасць пазнаёміцца з самім Бельскам, дзе дагэтуль бываць не даводзілася. З таго часу я па-

любіў гэтае мястэчка — ціхае, утульнае, са сваім асаблівым укладам жыцця, мілымі людзьмі, старажытнымі храмамі, старадаўнім замчышчам і, канечне, гледачамі «Бардаўскай восені». Рэдка сустрэнеш такую ўдзячную аўдыторыю, што складаецца з замежнікаў — але ж беларусаў.

У той вандроўцы я наведару і Белавежскую пушчу — яе частку, што належыць Польшчы. Найлепшай сугучнасці, ілюстрацыі да песні было і не знайсці. Клёны, ніткі павуцінны, што плылі кудысьці ў празрыстым паветры, і рудая вавёрка, што даверліва збегла да мяне, каб паласаваца арэшка-

мі з кішэні... Шпацыруючы ляснымі сцежкамі пад шатамі пяцісотгадовых дубоў-волатаў, з якіх кожны подых ветрыка страсаў залаты дождж, я шкадаваў толькі аб адным — што зараз са мною няма каханай. Але не! Яна ўсё ж прысутнічала — у вершы, які стаў часткаю песні. Песні, якая чарговы раз злучыла нас.

Развітанне з Бельскам было трохкі шчымлівым — яно і не дзіўна, бо тыя, хто быў тут не ўпершыню, казалі — патрапіўшы сюды, заўжды хочацца вярнуцца. Але я ведаў, што еду да той, што на пытанне: «Ці кахаеш ты мяне?» адкажа: «Так». І не толькі з верасня па лістапад.

Салёны Кляновік

Муз. Яраша МАЛІШЭЎСКАГА, словы Аксаны СПРЫНЧАН

Am

1. Восеньская самота

Em

З верасня па лістапад.

Em7Dm7# Dm7

Ты бы спытала: «Ці ўлучна?»

Am

E7

Я адказаў бы: «Так».

2. Толькі цяпер я сцежкай

Адзін іду верасовай.

Тая ж, нібы павуцінка,

Ловіць не нашыя словы.

Прыпеў:

E7#

Лісце сабралася ў вырай,

E7#E7D7#Am

А падае мне пад ногі.

Em7

Dm7

Пэўна, самоту не выбраў,

E7

Мне дараваную Богам.

3. Вогненна скача вавёрка,
Дымам узбуджана памяць.
З белае птушкі пёрка
Грэецца ў жоўтай замяці.

4. Вочы сустрэліся з клёнам,
Думкі ў мінулым ізноў.
Нехта ўвесну салёнага
Кляновіку вып'е нагбом.

Прыпеў.

5. Восеньская самота
З верасня па лістапад.
Ты бы сказала: «Вylучна».
Як не сказаць мне: «Так».

Am7

Восеньская самота

Дзень нараджэння. Магчымыя варыянты

Юлія МІНІЧ

Праспяваўшы сваю славетную песню пра дзень нараджэння, кракадзіл Гена як нельга лепей адлюстравашце ўсеагульнае стаўленне да гэтага свята. Безумоўна, дваццаці чатырох гадзін бязмежнай весалосці і трапяткой радасці ад атрыманых увагі і падарункаў ніколі не хапае, каб у поўнай меры адчуць асалоду ад доўгачаканага дня. Менавіта таму гэтае свята варта адзначыць так, каб успамінаў і зараду энергіі хапіла да наступнага дня нараджэння.

ДОМА

Свята можна адзначаць як дома, так і на прыродзе.

Элементамі дэкору пакоя, дзе адбываюцца асноўныя дзеі, могуць быць як традыцыйныя флажкі і гірлянды, так і дыскашары або бабуліны прайгравальнікі для вінілавых пласцінак. Здзівіць і парадаваць гасцей можна, дадаўшы да маміных салатаў і сэндвічаў асабіста вамі прыгатаваныя вітамінныя кактэйлі. Прапануем рэцэпт аднаго.

КАКТЭЙЛЬ «ШАКАЛАДНАЯ МАЛІНА»

Інгрэдыенты: шакаладнае марожанае (150 г), малако (500 мл), малінавы сок (40 мл). Усе кампаненты перамешваем пры дапамозе шэйкера або міксера. У якасці шэйкера можа выступаць любая шклянкая або пластыкавая бутэлька (толькі пры перамешванні не забудзьцеся шчыльна закруціць накрыўку!!!). Напаянем шклянку або бакал атры-

манай сумессю. У якасці ўпрыгажэння на бакал можна павесіць кавалачак апельсіна або іншай садавіны.

Спадары і спадарыні, кактэйль «Шакаладная маліна» (або «Малінавы шакалад» — як каму падабаецца) гатовы да дэгустацыі!

ГУЛЬНЯ «АСАЦЫЯЦЫІ»

Прыгатаваўшы кактэйль, можна згуляць у «Асацыяцыі». Для гэтага, пачаставаўшы сяброў атрыманым напоем, прапануйце кожнаму прыдумаць для яго назву.

Незадоўга да званай вячэры прапануйце вашым гасцям скласці «кактэйлевыя карты» з пералікам іх фірменных кактэйляў і неабходнымі інгрэдыентамі. У дзень свята, нарыхтаваўшы загадзя ўсё неабходнае, прапануйце кожнаму праявіць сябе і пачаставаць сяброў сваім шэдэўрам.

НА ПРЫРОДЗЕ

Пошукі скарбаў, як вядома, самая захапляльная з усіх пры-

год. І хто сказаў, што яны канулі ў Лету?! Збіраем заплечнікі — і ідзем шукаць скарб! Месцам фінішу можа быць паляна, на якой і будзе знаходзіцца галоўны на сёння скарб — святочны стол. Каманды рухаюцца да яе па загадзя падрыхтаваных маршрутах, прытрымліваючыся карты. На іх шляху сустракаюцца на першы погляд сур'ёзныя перашкоды. Напрыклад, трэба сабраць столькі гузікаў або кветак, каб з іх можна было выкласці віншаванне імянінніку. Або гасцям прапануецца скласці верш з назваў тых прадметаў, якія знаходзяцца на вокал.

А ўвогуле, прырода — з'ява загадкавая. Яна сама вам падкажа, што б такое пераадолець!

Завяршэннем вечара могуць стаць традыцыйныя песні ля вогнішча. І не ліха, што вы не ўмеце граць на гітары! Песні з лёгкасцю можна замяніць страшнымі гісторыямі або байкамі.

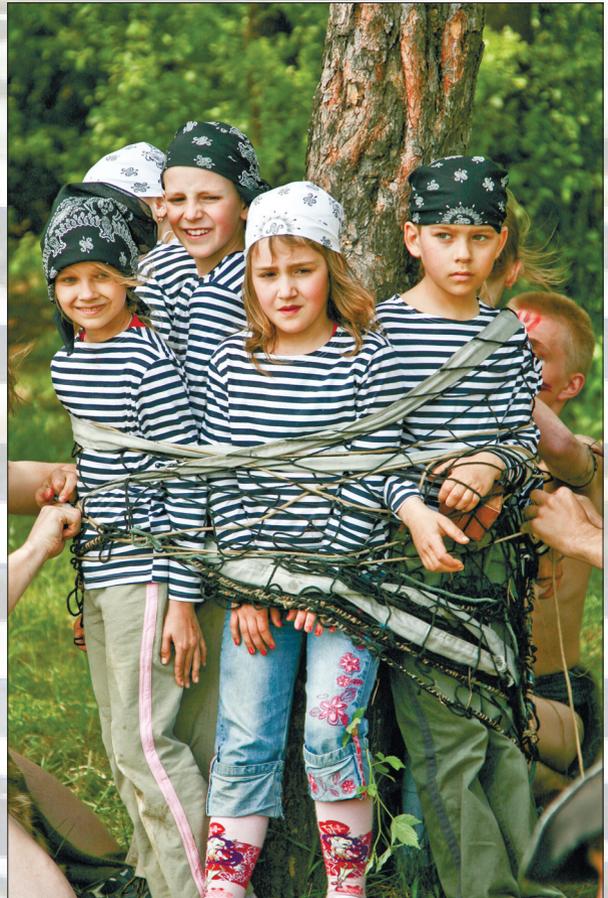
КАРНАВАЛ

Бясспрэчна, самым уражвальным варыянтам правядзення свята, у тым ліку і дня нараджэння, з'яўляецца Яго Вялікасць Карнавал. Фантастычныя і гістарычныя персанажы, казачныя героі, запаўняючы прастору, ствараюць атмосферу незвычайнага чараўніцтва. Уласнаручна зробленыя касцюмы — гэта яшчэ не ўсё. Вельмі важна адчуць ролю выбранага героя і прымусяць усіх паверыць, што вы — гэта ён. Арганізуйце самы сапраўдны спектакль! Перад святкаваннем дня нараджэння дайце ўсім запрошаным дамашняе заданне: выбраць сцэну

з мультфільма, кінафільма або кнігі. Уяўляеце, як весела будзе глядзець вашы міні-спектаклі!

Заслона падымаецца, на імправізаваную сцэну выходзяць актёры. Кожны разыгрывае падрыхтаваную сцэну. А пасля гэтага публіка адгадвае, адкуль узяты той або іншы ўрываек. Актёры і глядачы мяняюцца месцамі...

Як вядома, мары — матэрыяльныя, а дзень нараджэння — чароўнае свята. І калі сумясціць матэрыяльнае і чароўнае, то ўсе жаданні абавязкова спраўдзяцца!

«Пірацкі» дзень нараджэння.
Фота Вольгі ВЯЖЭВІЧ

Гуляць у Лёс на сонечных падмоствах

У мінулым выпуску «Дынамік» прапанаваў вам паўдзельнічаць у віктарыне, прысвечанай вядомаму гурту «Лекі ад Меланхоліі», і выйграць эксклюзіўныя дыскі. А сёння да нас завітаў сам лідар гэтага крэатыўнага праекта і распавёў аб самых патаемных сакрэтах сваёй творчасці і цікавых момантах жыцця.

Паколькі творчасць Яўгена Салдаценкі і К^о вылучаецца арыгінальнасцю, меладычнасцю і неназойліва-філасофскім успрыманням жыцця, і размова наша атрымалася з адпаведнай афарбоўкай. З уласнага вопыту магу параіць вам надзейныя лекі ад меланхоліі: песні «Асоль», «Яна», «Музыка дажджоў», «Восень у парку», «Не шукай мяне»... Дарэчы, арыгінальнасці Яўгену

не займаць не толькі ў тэкстах песень — ён, напрыклад, здольны пераўтварыць звычайную прэзентацыю кліпа ў сапраўдны спектакль з удзелам зорак шоу-бізнеса.

Такім чынам, уявіце сабе нашага загадкавага суразмоўцу і пачуйце мяккі прыемны барытон, які згадвае пра...

...хулігана-выдатніка

— Дзяцінства маё было правільнае, савецкае: з піянерскімі гальштукамі, акцябрацкімі зорчакмі і чырвонымі флажкамі на 1 Мая. І тым не менш — вельмі яркім. Нашы галовы былі напоўнены верай у тое, што нам балбаталі старэйшыя дзядзькі, і, зразумела, верай у сябе. Я рос дастаткова міралюбівым, практычна пацыфістам, з мноствам рамантычных ілюзій. А вось пры ўваходзе ў дарослае жыццё многае ў сабе давялося ламаць. Любімым маім заняткам у дзяцінстве была дваровая тусоўка з сябрамі-аднакласнікамі. Мы сачылі песні, спрабавалі запісваць іх «на хаце» — у саматужных, дзікіх умовах. Слухалі забароненую па тых часах музыку, чыталі самвыдат, «рэзаліся» ў карты, цікавіліся дзяўчынкамі, хадзілі «двор на двор», «раён на раён»... Карацей, былі звычайнымі хлопцамі.

Што датычыць школы, то вучыцца я любіў, шмат займаўся самаадукацыяй, удзельнічаў ва ўсіх гуртках, секцыях, алімпіядах, спаборніцтвах. А вось паводзіны мае былі нездавальняючымі. Такі хуліган-выдатнік. Парадокс! Морды білі па-добраму, зыходзячы з лепшых рамантычных намераў. Праўда, за добрае навучанне мне дараваліся многія паводзінскія «залёты».

Думаю, калі б я застаўся такім, якім быў да 10 класа, ніколі б не стаў паспяховым чалавекам — не тая была ідэйная ўстаноўка. Характар мой выкаваўся пасля арміі, у геалагічных экспедыцыях, у інтэрнатах — універсітэцкіх і іншых, раскіданых па ўсёй прасторы Савецкага Саюза.

...музыку наяве і ў снах

— Гітара ў мяне з'явілася недзе ў 7—8 класе. Сямейны бюджэт наш быў досыць сціплы, але маці пайшла мне насустрач і зрабіла такі грандыёзны падарунак. Бо тыдзень за тыднем, месяц за месяцам мне снілася, што я «іграю музыку». Ува сне сачыняліся, як мне здавалася, зусім не благія кампазіцыі. І гэта пры тым, што ўрокі спеваў я не любіў, музычнай адукацыі не атрымліваў.

Рэпеціравалі мы на перапынках, а пасля ўрокаў — у школьным падвале. Уявіце сабе гурт сакавіцкіх катой, якія напіліся валяр'янкі, завываючых у дзікім экстазе. Такім і быў наш школьны гурт «Stray cats» (аб тым, што такая назва ўжо існуе ў свеце хард-року, мы даведаліся значна пазней). Калі настаўнікі нас чулі, то вытурвалі на вуліцу. І тады мы перасяляліся да каго-небудзь у хату, адкуль нас вытурвалі ўжо бацькі, і г. д. Было весела. Толку мала, энергіі і энтузіязму — мора. Дзяўчатам падабалася!

Увогуле, для самарэалізацыі ў юным узросце музыку, ды і любую творчасць, я б рэкамендаваў як асноўнае.

...касмiчны рытм

— Некалі я адкрыў для сябе, што творчыя знаходкі рэальна

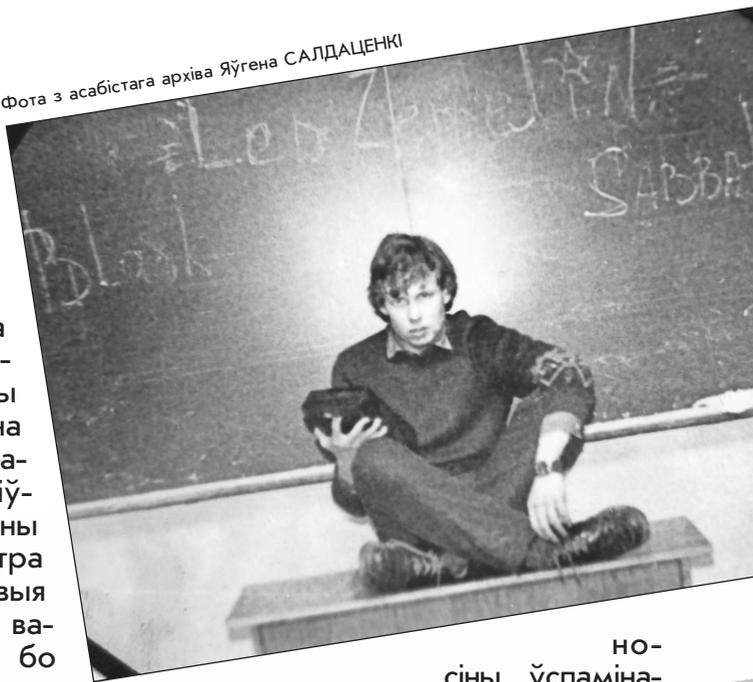
56 прыходзяць да нас звонку. З нейкай касмічнай наасферы. Калі быў маладзейшым, рэзанатар у маёй галаве пастаянна пульсаваў у жорсткім касмічным рытме, у перыяды медытацыі мог свабодна вандраваць па нейкіх гарадах і краінах і чуць дзіўную музыку. Я быў здольны браць фактычна з паветра ўдалыя вобразы і рыфмавыя рашэнні. Шкада, што не валодаю нотнай граматай, бо толькі запісваючы ўсю гэтую мілагучнасць на нотныя станы, можна было на дзесяцігоддзі забяспечыць сябе музычным матэрыялам. А так усё ГЭТА знікла. Можна, і на шчасце?

... тое, што душу грэе

— Самыя прыемныя ўспаміны звязаны з тым месцам, дзе я жыў: Магілёў, дзіўны куток прыроды — Днепр, заліўныя лугі, велізарныя прасторы, старыя дубы з буслінымі гнёздамі, разваліны старадаўняга манастыра, крыніца са срэбнай вадой. Прырода такая — дух ірве!!! Уздоўж берага Дняпра стаялі абарончыя збудаванні ваенных часоў — мы ўяўлялі сябе следапытамі, гулялі ў «вайнушку», а на шыкоўным пляжы купаліся ўсё лета. Для пацана гэта рай на зямлі!

І, зразумела, самыя прыемныя ўспаміны засталіся ад першых закаханасцей. Часы былі кансерватыўнымі, таму ўсе адносіны будаваліся на эксперыментах першапраходца-канатаходца, які ідзе па нацягнутым дроце на вышыні дзясятага паверха без страхоўкі. Столькі адрэналіну віравала ў крыві, што і сёння тыя ад-

Фота з асабістага архіва Яўгена САЛДАЦЕНКІ

носіны ўспамінаюцца як самыя-самыя лепшыя ў маім жыцці...

...СЭНС НАЗВЫ «Лекі ад Меланхоліі»

— З цягам часу сэнс мяняецца. У 1987-м, калі прыдумвалася назва, лячыць меланхолію для нас было гэткай прамалінейнай справай: паболей весялухі, энергетычнага драйву ў музыцы, дураслівасць на сцэне — фантан задору! Пасталелі — і канцэпцыя змянілася: песні сталі больш глыбокімі, больш сумнымі, шматузроўневымі. Ідэя «Лекаў ад Меланхоліі» для нас сёння — гэта філасофія жыцця. Змагацца з меланхоліяй можна, змяніўшы свае падыходы да рэчаіснасці. Ад напалову пустой шклянкі перайсці да напалову поўнай. Нават пры самых змрочных хмарах сонца на яго месцы ніхто не адмяняў! Трэба ўсвядоміць кароткатэрміновасць жыцця і не замарочвацца на львінай долі малазначных праблем. Важна засяродзіцца на каштоўных і па-сапраўднаму прыгожых рэчах: каханні, сяброўстве, самарэалізацыі, пошуках цудоўнага ў

сабе і сусвецце. Вось гэта і ёсць мае Лекі ад Меланхоліі сёння. А калі слухач дадумае што-небудзь сваё, дык і цудоўна — абы душу грэла!

...сапраўдныя цуды і таямніцы

— Люблю падарожжы! У Перу і Камбоджы зрабіў для сябе цікавыя адкрыцці: даведаўся, што на нашай планеце існуе адрозная ад афіцыйнай гісторыя цывілізацыі і агромністая колькасць белых плям, якія да сёння не асэнсаваны. Паспрыяў выпадак. У Перу мы трапілі ў сур'ёзнае землетрасенне, з-за якога змяніўся наш маршрут. І мы замест поўдня краіны ад'ехалі далёка на яе поўнач. І адкрылі для сябе цэлы сусвет — цывілізацыю Чавін. У храмавым комплексе і музеях выявілі мноства старадаўніх загадкавых артэфактаў, існаванне якіх цяжка растлумачыць у рамках афіцыйнай гісторыі. Затое «вельмі ліха» праходзіла тэорыя іншапланецян альбо прысутнасці на гэтым кантынентце магутнай «цывілізацыі багоў» у дагістарычныя часы. У тым падарожжы былі і хрустальныя чэрапы, і залатыя самалёты, і кладка тэтрыс, і шмат чаго іншага, што раней успрымаў як ненавуковае трызненне фанатыкаў «фу-фалогіі».

Затым у Камбоджы ўбачыў цуд свету — комплекс Ангкор Ват. У розных месцах планеты зрасліся адны і тыя ж ідэі і пераўтварыліся ў стройную сістэму альтэрнатыўнага

гістарычнага светаўспрымання. З той пары падарожжы сталі не проста забаўляльнымі, а пазнавальнымі і нават даследчыцкімі — інфармацыя назапашваецца, можа, калі-небудзь увасобіцца і ў кніжку, раптам хто і здзівіцца.

...сакрэты паспяховасці

— Прыслухайцеся да сябе. Прааналізуйце сябе. Адзначце, што для вас найважнейшае ў жыцці. І — развівайце свае таленты. Альбо проста захапленні. Ну не бывае зусім «бясстварых» асоб, якія наогул нічым не цікавяцца — асабліва ў падлеткавым узросце. А калі будзеш займацца цікавай асабіста для цябе справай, то з цягам часу яна пачне атрымлівацца, ты дасягнеш узроўню майстэрства — вось і вылучышся, зафіксуеш сваю індывідуальнасць. І задавальненне атрымаеш, і каханне, і ўвагу, і павагу людзей.

А вось татуіроўкі, пірсінг, эпатажная стрыжка, кілаграмы грым, знарочысты слэнг — гэта, на мой погляд, надта проста. Танны спосаб вылучыцца. Гэта, прабачце, трохкі «малпавы» па-

Фота з асабістага архіва Яўгена САЛДАЦЕНКІ

Фота з асабістага архіва Яўгена САЛДАЦЕНКІ

дыход. Пустой безгустоўнасці, разменьвання сябе на дробязі трэба пазбягаць.

Ад марнага і нуднага баўлення часу трэба бегчы! Бо так і жыццё міне, а ты зразумееш, што і не жыў. Вядома, гэта не азначае, што трэба пазбягаць жыццёвых радасцей і задавальненняў. Ды колькі заўгодна — абы здароўе дазваляла! Кожны хоча быць шчаслівым. А шчасце насамрэч — у самарэалізацыі, у сцвярджэнні ўласнай індывідуальнасці. Па магчымасці — поўнай. Дзейнічайце, сябры!

Настрой узнімала
Вольга НАВАЖЫЛАВА.

Вынікі конкурсу

“Лекі ад Меланхоліі” — без рэцэпту

Пераможцамі віктарыны сталі Дар’я ЧУНІНА, Віялета УЛАСЕНКА, Алесь ДАМАРАДСКАЯ і Ганна ХАДЫКА з Мінска. У падарунак дзяўчаты атрымаюць дыскі ад гурта “Лекі ад Меланхоліі”.

Дыскаграфія

«Metallica» на цымбалах

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

«Беларускі гلوبус» (сусветныя хіты па-беларуску). — Мн., 2010, «Фан-Клуб».

Нямала музычных складанак «хороших і розных» выйшла апошнім часам у Беларусі, але вось «Беларускі гلوبус» адразу вылучыўся сярод іх пэўным відавочным шармам паспяховасці. Дастаткова сказаць, што яшчэ перад афіцыйнай прэзентацыяй за першы тыдзень продажу адляцела ў шырокі свет аж 10 працэнтаў агуль-

нага накладу, а наклад той, на жаль, не планаваўся надта высокім, бо вызначаны з улікам пэўных патрабаванняў міжнароднага аўтарскага права — 1000 асобнікаў.

Што ж такое «Беларускі глобус», да якога прываблівае ўжо сама мастацкая аздоба — абрысы на карце Беларусі на фоне нашай блакітнай планеты? Слухач знойдзе тут паўтара дзесятка сусветных песенных шэдэўраў, лідараў прэстыжных хіт-парадаў розных часоў і розных краін (Вялікабрытанія, ЗША, Германія, Ірландыя, Польшча, Украіна, Бразілія, Расія). Ёсць і адна прышпільная песенька з Беларусі («Diss ад Please» гурта «Please, mr. Stahl»), якая ўскалыхнула калісьці ўкраінскую музычную прастору, дасягнуўшы 1 месца ў тамтэйшым хіт-парадзе «www.antishow.biz».

Беларускасць праекта ў тым, што ўсе сусветныя хіты гучаць тут на нашай роднай мове ў выкананні найвыбітнейшых айчынных рок-зорак: «Крама», «Partyzone», «P.L.A.N.», «Pete Paff», «IQ48» ды інш. Калі кагосьці гэта збянтэжыць, дык таксама не хвалюйцеся, бо дыск мае асобную мультымедыйную даважку ў фармаце MP3 з арыгіналамі ўсіх 16 музычных шэдэўраў (15 міжнародных + 1 беларускі).

У самай сярэдзіне альбома апынулася знакамітая «Have You Ever Seen The Rain?» амерыканскага гурта 1960-х «Creedence Clearwater Revival». Беларускую версію выконвае цудоўны вакаліст Пётр Ялфімаў. Пераклад песні надзвычай трапны, а мелодыя так і засталася на ўзроўні геніяльнай першакрыніцы.

Легендарная «Крама» здолела здзівіць слухача нават ужо абкатанай песняй «Another Brick In The Wall» брытанскага калектыву «Pink

Floyd». Раней гэтую песню ва ўласным перакладзе выконваў гурт «Parason», «Крама» ўнесла ў яе новыя фарбы сваёй версіі.

Надзвычай пашанцавала гурту «Metallica», бо аж дзве песні з выдатнага «Чорнага альбома» (1991) трапілі пад увагу беларускіх музыкаў. І хоць да метал-інтэрпрэтацыі «Enter Sandman» мінскім гуртом «Deadmarsh» прыклаў паэтычную душу я сам (песня «Люстэрка ночы»), але й мяне найбольш уразілі фальклорныя эксперыменты Піта Паўлава з яго гуртом «Pete Paff». Так цудоўна і, галоўнае, пазнавальна інтэрпрэтавалі музыкі на цымбалах, жалейках, пузонах і бубнах славетную песню «Nothing Else Matters».

Амерыканцы, брытанцы, немцы... — традыцыйныя лідары сусветнага шоу-бізнесу, але, згадзіцеся, насамрэч вялікія песні нараджаюцца і ў іншых пунктах глобуса. Што і давялі ў дадзеным праекце наш славеты «Neuro Dubel» (віртуозна выканаў песню «Свабоды не аддам нікому» польскага гурта 80-х «Chłopczy z placu broni») і «P.L.A.N.» (надзвычай шчыпліва інтэрпрэтаваў сучасны ўкраінскі мегахіт «Не спи, мая рідна земля» гурта «Мандри»).

У спектры эмацыянальных адкрыццяў гэтага музычнага праекта прываблівае не толькі сур'ёзнасць інтэрпрэтацыі, але і парадаксальнасць гумару пэўных нашых артыстаў у іх кавер-версіях. Многія, напрыклад, памятаюць брытанскі мегахіт 70-х «What Can I Do» гурта «Smokie», які ўскалыхнуў усю Ус-

ходною Еўропу, выклікаўшы з'яўленне польскіх, балгарскіх, рускіх перапевак, у якіх выяўляўся надта розны змест. Беларусь Зміцер Бартосік падтрымаў тую традыцыю і не стаў перакладаць банальны тэкст, а праспяваў на вядомую музыку нашу літаратурную класіку — «Я мужык-беларус» Янкі Купалы. Вы ж памятаеце, там герой таксама разважае, што ён мае рабіць, каб пачуваць сябе годна.

Яшчэ адзін парадокс альбома — наяўнасць надакучлівай «рускай папсы» сярод сапраўдных лідараў сусветнага року («Pink Floyd», «Therapy?», «Oasis», «Depeche Mode», «Sepultura», «Blind Guardian»). Але, па-першае, творы «Максим» інтэрпрэтуе ў стылістыцы панк-року наш вядомы балагур і пераможца «БАСовішча» з Гародні «TlustaLusta»; па-другое, песенька «Ці ведаеш ты?» усё ж невыпадкова захапіла мільёны музычных гурманаў (яе нават мая дачка Альдона выконвала ў беларускай версіі на выпускной вечарыне ў гімназіі).

З маладых на ўзроўні зорак упісаўся гурт «Мутнаевока» з віртуозным каверам «Nirvana». Тут адмыслова ўзяты позні трэк «Very Ape», якому вернута ранняя энергетыка знакамітых сіэтлаў.

Розныя традыцыі совавання чужых песень не замыкаюцца ў «Беларускім глобусе» ні парадыйным свербам, ні старанным капіра-

Беларускі глэбус

Belarusian Globe

ваннем. Гурт «Partyzone», напрыклад, пасля прадстаўлення яго першага альбома як «Беларускі RAMM-STEIN» вырашыў давесці адваротнае менавіта ў песні нямецкіх каралёў сусветнага індастрыэлу. Іх песня «Чакайце сонца» («Sonne») набыла зусім іншы шквал энергетыкі ў версіі «Partyzone». Дадаткава варта адзначыць, што і тут, і ў песні «Partyzone» з складанкі «Наша альтэрнатыва» («Мы ляцім») чуецца ўзмацненне вакальнага досведу Дзяніса Вячэрскага. Ёсць надзея, што трэці альбом «Partyzone» будзе яшчэ больш рэвалюцыйным.

Агулам праграма «Беларускі глэбус» здольна падарыць нямала эмацыянальных адкрыццяў і ў сваёй беларускай частцы, і ў арыгінальнай.

ТВОРЧАСЦЬ — ГЭТА НЕПАЎТОРНАСЦЬ

Галіна ПШОНИК

У якой сям'і сёння няма хаця б аднаго, а то і некалькіх фотаапаратаў, не кажучы ўжо пра фотакамеры ў мабільніках? Таму і ў фотавідэалабараторыю Рэспубліканскага цэнтра тэхнічнай творчасці навучэнцаў прыходзяць запісвацца людзі амаль што спрактыкаваныя. Амаль што...

Уменне бачыць

І таму загадчык лабараторыі Канстанцін Яўгенавіч Нетылёў на першых жа занятках вядзе сваіх новаспечаных выхаванцаў адразу «на здымкі». Яны здымаюць шмат, свабодна, кожны па ўласным меркаванні. А на наступных занятках пачынаецца абмеркаванне фотаработ, якія атрымаліся. І трэба зазначыць, большасць аўтараў паўстае ў разгубленасці перад пытаннем Канстанціна Яўгенавіча: «А што ты хацеў паказаць?»

Між тым гэта асноўнае, што павінен ведаць чалавек, які вырашыў спасцігаць свет праз аб'ектыў фота- або відэакамеры.

— Вось, дапусцім, лужына. Адзін бачыць у ёй мітуслівага чарвяка, другі — маляўнічы лісцік, трэці — мажны пухір, чацвёрты — бясконцы Сусвет, — тлумачыць Канстанцін Яўгенавіч сваім выхаванцам розніцу падыходаў да справы.

І — імкнецца развіваць у іх вось гэтае **ўменне бачыць**.

Здымкі — прагляд — абмеркаванне. Такая выпрацаваная гадамі «схема» заняткаў у лабараторыі.

Фота Мікалая КАЛАСЕНКІ

Падчас абмеркавання спачатку кожны аўтар абараняе сваю работу, потым усе разам аналізуюць, што ў яго атрымалася адпаведна задуме, а што не атрымалася.

— Для фотамастака галоўнае не тэхніка, а думка, — даводзіць вучням Канстанцін Яўгенавіч.

Зрэшты, і асновы фота- і відэатэхнікі выкладае на самым сучасным узроўні. За час заняткаў у лабараторыі выхаванцы Нетылёва атрымліваюць навыкі мастацкай фатаграфіі, чорна-белай плёначнай фатаграфіі, лічбавай фатагра-

62 фіі, стэрэафатаграфіі, а таксама відэаздымкі.

— Вучыцца фатаграфавець больш зручна на лічбавым фотаапарате, — лічыць Канстанцін Яўгенавіч.

Аднак навучыўшыся, многія пачынаюць цікавіцца плёначнай тэхналогіяй. Прыносяць на заняткі дзядулевы «змены» і «зеніты», ходзяць з імі на здымкі, самі ў лабараторыі праяўляюць плёнку, самі друкуюць чорна-белыя фатаграфіі.

— Чым больш рабяты пранікаюць у глыбіні фотасправы, тым больш прыходзяць да высновы, што лічбавая фатаграфія — гэта ўсё ж па сутнасці набор сігналаў, — зазначае Нетылёў. — Некаторыя нават сцвярджаюць, што ў плёначнай чорна-белай іншая энергетыка, што яна больш духоўная і здольная больш дакладна данесці задуму аўтара.

Увогуле ж кіраўнік імкнецца, каб яго вучні былі грунтоўна і ўсебакова падрыхтаваныя да працы з рознай фотатэхнікай, у розных жанрах і ў розных умовах.

Фота К. НЕТЫЛЁВА

Так, тэхніка для фотамастака — не галоўнае, але вельмі і вельмі істотнае. Таму цярпліва і метадычна Нетылёў вучыць сваіх выхаванцаў граматна выбудоўваць кампазіцыю кадра, працаваць са святлом, атрымліваць патрэбны колер, улічваць фон і г. д. Недасканаласць тэхнічных навыкаў не павінна замінаць самавыяўленню, затушоўваць індывідуальнасць.

Без шаблона

І ёсць яшчэ адзін складнік рэзультатыўнасці работы фатографа — усведамленне **хуткаплыннасці моманту**. Таму што можна вытрымаць усе тэхнічныя параметры, скарыстаць самыя сучасныя творчыя прыёмы, але атрыманы здымак нічога не зачэпіць у душы гледача. Бо за сотую долю секунды чалавек можа кардынальна змяніць выраз твару, вавёрка — павярнуцца хвостом, аўтамабіль — «выехаць» з «поля зроку» аб'ектыва.

— Калі фатограф добра падрыхтаваны, яму, каб дабіцца выніку, можа быць дастаткова аднаго кадра, як снайперу — аднаго стрэлу, — падсумоўвае Нетылёў.

Пасля знаёмства з творамі гурткоўцаў пераконваешся: у іх

Фота К. НЕТЫЛЁВА

Фота К. НЕТЫЛЁВА

выпрацаваны і пачуццё моманту, і ўменне яго занатаваць.

— Творчасць — гэта непаўторнасць, — фармулюе Канстанцін Яўгенавіч.

І таму ніколі не навязвае вучням свайго бачання, а, наадварот, настойліва засцерагае ад любых шаблонаў. Але не навязваць свайго мастацкага бачання — зусім не азначае не імкнуцца перадаць уласныя маральныя ўяўленні. Ёсць у лабараторыі Нетылёва цудоўная, на мой погляд, традыцыя. Па суботах Канстанцін Яўгенавіч запрашае гурткоўцаў прыходзіць на заняткі разам з бацькамі. Напярэдадні дае заданне: даведацца пра гісторыю сваёй сям'і. На занятках рабятам прапануецца за адну хвіліну расказаць самае цікавае з таго, пра што даведаліся, а потым — зрабіць здымкі сваіх блізкіх.

— Вельмі ўдалыя знаходкі здараюцца, — расказвае Канстанцін Яўгенавіч.

Знаходкі? Падчас фатаграфавання людзей, якіх ведалі даўно,

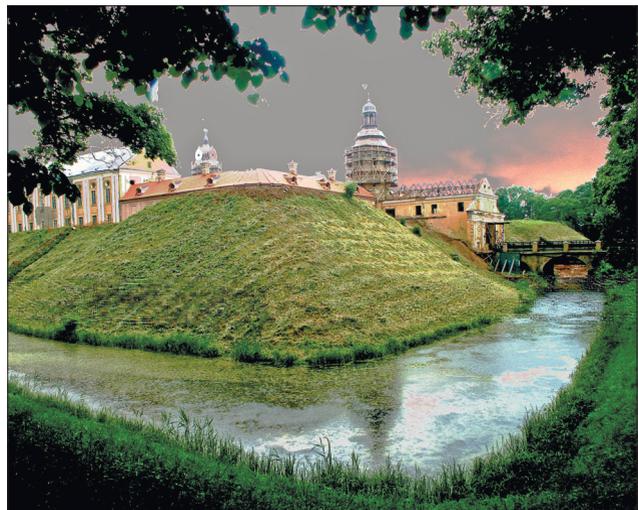
зблізку, у розных праяўленнях? А ў тым і справа, што заняткі ў лабараторыі адточваюць унутраны зрок, дапамагаюць узняцца над дробязным, другарадным.

Незвычайнае ў звычайным

Дарэчы, адзін з відаў дамашняга задання так і называецца: «Незвычайнае ў звычайным». Гурткоўцы павінны з дапамогай выяўленчых фотасродкаў — выкарыстання макрарэжыму, звышшырокавугольнай оптыкі, вельмі працяглай вытрымкі і г. д. — паказаць звычайныя прадметы ў незвычайным выглядзе.

— Я заклікаю працаваць з пазітвам, — гаворыць Нетылёў, — старацца перадаць у сваіх работах прыгажосць прыроды, прыгажосць чалавека, прыгажосць імгнення. Таму, у прыватнасці, што пазітыў выявы, данесены да гледача, абавязкова вернецца да аўтара пазітвам добрага настрою, душэўнага здароўя. Бо негатыву і так у грамадстве хапае.

Яшчэ адна цікавая своеасабліваць лабараторыі Нетылёва —

Фота К. НЕТЫЛЁВА

Фота К. НЕТЫЛЁВА

рознаўзраставаць груп. Побач займаюцца рабяты з першага па адзінаццаты клас. У малых часам бываюць дзівосныя па смеласці творчыя рашэнні. Нявопытнасць і, так бы мовіць, прафесійная наўнасць — «А я хачу здымаць суп-

раць святла (збоку, знізу)!» — часам надаюць іх творам яркую індывідуальнасць.

Сёння да Канстанціна Яўгенавіча ўжо прыводзяць сваіх дзяцей першыя яго выхаванцы. А ўвогуле больш як за 40 гадоў працы ў Цэнтры тэхнічнай творчасці Нетылёў падрыхтаваў больш за 400 выпускнікоў. Многія з іх працуюць фотажурналістамі, аператарамі, рэжысёрамі. У розных газетах, на розных тэлеканалах — у розных краінах. Ён, сам вядомы фотамайстар, тэле- і кінааператар, лаўрэат шматлікіх конкурсаў і фестываляў, выдатнік адукацыі, гарача радуецца поспехам сваіх вучняў. І, як сцвярджае Канстанцін Яўгенавіч, вучыцца ў іх.

Увага!!!

У адным з бліжэйшых нумароў нашага часопіса Канстанцін Яўгенавіч Нетылёў падзеліцца з вамі сакрэтамі СТЭРЭАФАТАГРАФІІ — з канкрэтнымі чарчэжамі і парадамі.

К. Я. Нетылёў з выхаванцамі.
Фота з архіва фотацэнтра-лабараторыі